

PROGRAMACIÓ DE L' ASSIGNATURA CIÈNCIES SOCIALS: GEOGRAFIA I HISTÒRIA SEGON ESO

Departament de Geografia i Història

IES PUÇOL

CURS 2019-20

1. INTRODUCCIÓ:

La comprensió de la dimensió social de l'ésser humà és de vital importància. Els estudis dels desenvolupaments que aquesta dimensió comporta -en relació a diferents espais i temps- i l'esforç per a la comprensió de l'ésser individual, proporciona gran possibilitats intel·lectuals i educatives. La utilització de criteris coherents per comprendre les realitats socials del present i la construcció de projectes futurs, tant individuals com col·lectius, suposa una comprensió de sabers que tenen que veure amb l'objecte de coneixement de les ciències socials.

A l'Ensenyament Secundari Obligatori, la Història i la Geografia com a disciplines que configuren un àrea del coneixement, es convertiren en el que són en realitat: mirades obertes, globals i essencialment multidisciplinàries, amb l'objectiu de produir un coneixement social profund.

Totes dues disciplines posseïxen, com a formes del coneixement, un gran potencial intel·lectual i formatiu perfectament adequat a l'Ensenyament Secundari Obligatori. Des d'una concepció moderna, totes dues estan preparades per a proporcionar a l'adolescent coneixements suficients d'economia, sociologia o política i, a la vegada, preparar el camí a futures especialitzacions en etapes educatives posteriors.

Per tot això, els continguts de l'àrea s'han organitzat en dos: geografia i història. Dos matèries que permeten definir l'objecte d'aprenentatge tant en relació amb els resultats d'investigació com en funció dels processos de construcció del coneixement.

La geografia és doncs, un procés del coneixement que permet comprendre la manifestació dels interessos i projectes de les persones i dels grups socials en un determinat medi ambient. El territori, objecte d'estudi, és el resultat d'una activitat organitzada per l'ésser humà sobre un territori determinat, que té el seu específic funcionament ecosistèmic, condicionant la pròpia acció humana. Aquestes interrelacions són captades per l'alumnat i per totes les persones en general, mitjançant les seues imatges mentals, interessos i projectes especials.

Per tant, des de la geografia es pot abordar el coneixement social, partint de l'anàlisi dels espais personals i col·lectius.

La història és una forma de coneixement que permet situar-se de forma crítica davant la interpretació de les accions dels éssers humans, considerats com ésser essencialment socials i temporals. S'ha d'entendre com l'explicació dels canvis i de les acumulacions que la societat experimenta al llarg del temps; una història que considera el present com objecte d'estudi difícil però en constant diàleg amb el passat, en la que els esdeveniments i les accions individuals s'expliquen en una relació mútua amb les estructures, amb les formacions socials, polítiques, econòmiques, ideològiques o culturals, il·luminant-se entre totes.

En conseqüència, des de la història es pot construir un coneixement de la realitat social, reinterpretant permanentment el passat, de forma que els diferents factors troben la seua explicació en la seua relació dialèctica. Una història que, com a forma de coneixement d'un objecte específic, té la seua pròpia lògica i metodologia, els termes generals d'anàlisi dels quals (es a dir, les preguntes adequades per interrogar les dades empíriques) rarament són constants, sino que més bé canvien segons els moviments de l'esdeveniment històric: en la mesura en que canvia l'objecte d'investigació, així canvien també les preguntes adequades.

1.1 JUSTIFICACIÓ DE LA PROGRAMACIÓ

Aquesta programació té dos tasques fonamentals: fer una planificació didàctica, sobre una realitat escolar determinada i amb una temporització establerta, així com la planificació i distribució dels continguts d'aprenentatge per a cada curs.

A l'hora de fer la programació, hem de partir del propi concepte de Programar per a tenir clar el nostre camí a seguir. En aquest sentit no hem d'oblidar que programar significa establir un programa, es a dir, una exposició general d'intencions o projectes en la qual apareixen de manera més o menys detallada les parts o elements d'una determinada acció o projecte. Això ens fa plantejar la nostra finalitat a l'hora de programar preguntant-se: què volem programar, com volem programar, per a qui va dirigida i amb quina finalitat. En aquesta programació ho fem, dintre de l'àrea de geografia i història, per a l'alumnat de 2 ESO, alumnat que comença a tindre les seues pròpies idees en els que el pensament abstracte comença a tindre força i que descobreixen que els successos de la història del passat expliquen, en gran mesura, els esdeveniments més recents.

2.- OBJECTIUS D'ETAPA VINCULATS AMB LA MATÈRIA

L'ensenyament secundari obligatori desenvoluparà en l'alumnat les capacitats: s'assenyalen en negreta aquells més relacionats amb la matèria

a) Assumir responsablement els seus deures, conèixer i exercir els seus drets en el respecte als altres, practicar la tolerància, la cooperació i la solidaritat entre les persones i grups, exercitar-se en el diàleg refermant els drets humans i la igualtat de tracte i d'oportunitats entre dones i homes, com a valors comuns d'una societat plural i preparar-se per a l'exercici de la ciutadania democràtica.

b) Desenrotllar i consolidar hàbits de disciplina, estudi i treball individual i en equip com a condició necessària per a una realització eficaç de les tasques de l'aprenentatge i com a mitjà de desenrotllament personal.

c) Valorar i respectar la diferència de sexes i la igualtat de drets i oportunitats entre ells. Rebutjar la discriminació de les persones per raó de sexe o per qualsevol altra condició o circumstància personal o social. Rebutjar els estereotips que suposen discriminació entre homes i dones, així com qualsevol manifestació de violència contra la dona."

d) Enfortir les seues capacitats afectives en tots els àmbits de la personalitat i en les seues relacions amb els altres, així com rebutjar la violència, els prejudis de qualsevol tipus, els comportaments sexistes i resoldre pacíficament els conflictes.

e) Desenrotllar destreses bàsiques en la utilització de les fonts d'informació per a, amb sentit crític, adquirir nous coneixements. Adquirir una preparació bàsica en el camp de les tecnologies, especialment les de la informació i la comunicació."

f) Concebre el coneixement científic com un saber integrat, que s'estructura en distintes disciplines, així com conèixer i aplicar els mètodes per a identificar els problemes en els diversos camps del coneixement i de l'experiència.

g) Desenrotllar l'esperit emprenedor i la confiança en si mateix, la participació, el sentit crític, la iniciativa personal i la capacitat per a aprendre a aprendre, planificar, prendre decisions i assumir responsabilitats.

h) Comprendre i expressar amb correcció, oralment i per escrit, en la llengua castellana i, si l'haguera, en la llengua cooficial de la Comunitat Autònoma, textos i missatges complexos, i iniciar-se en el coneixement, la lectura i l'estudi de la literatura.

i) Comprendre i expressar-se en una o més llengües estrangeres de manera apropiada.

j) Conèixer, valorar i respectar els aspectes bàsics de la cultura i la història pròpies i dels altres, així com el patrimoni artístic i cultural.

k) Conèixer i acceptar el funcionament del propi cos i el dels altres, respectar les diferències, refermar els hàbits d'atenció i salut corporals i incorporar l'educació física i la pràctica de l'esport per a afavorir el desenrotllament personal i social. Conèixer i valorar la

dimensió humana de la sexualitat en tota la seua diversitat. Valorar críticament els hàbits socials relacionats amb la salut, el consum, l'atenció dels sers vius i el medi ambient, contribuint a la seua conservació i millora.

I) Apreciar la creació artística i comprendre el llenguatge de les distintes manifestacions artístiques, utilitzant diversos mitjans d'expressió i representació.

D'ÀREA

1. Conèixer les causes de la caiguda de l'imp. romà d'occ. i identificar els pobles germànics.
2. Conèixer l'evolució de l'imp. romà d'orient, des de Justinià fins quan cau Constantinoble.
3. Enumerar les principals característiques de la cultura i l'art bizantins.
4. Comprendre l'origen de l'islam i analitzar la seua expansió després de la mort de Mahoma.
5. Conèixer l'extensió de l'Imperi Carolingi, les batalles, els aspectes culturals, l'organització territorial, política, la base econòmica i indicar els elements que van propiciar el feudalisme.
6. Extraure informació de fonts per a la reconstrucció del passat: obres, texts, mapes històrics.
7. Desenvolupar les competències bàsiques de forma concreta
8. Identificar els factors que van propiciar l'aparició i desenvolupament del feudalisme.
9. Explicar la composició dels distints estaments de la societat medieval.
- 10.-Comprendre les funcions de la monarquia feudal i conèixer els trets de l'estament nobiliari.
- 11.-Saber com vivien els camperols a l'Edat Mitjana, i quines relacions tenien amb els senyors.
12. Explicar el funcionament d'un feu i el sistema de rotació de conreus.
- 13.-Entendre els canvis econòmics i socials experimentats durant l'Edat Mitjana.
- 14.-Reconèixer i estudiar l'Església: organització, ordes, croades.
15. Analitzar i conèixer el naixement, desenvolupament i característiques de l'art romànic.
16. Analitzar la importància del camí de Sant Jaume en l'aspecte econòmic, cultural i social.
17. Aprendre a utilitzar els conceptes introduïts i la informació en dibuixos, textos i mapes.
18. Analitzar, estudiar i conèixer l'evolució demogràfica i agrària en l'època medieval.
19. Conèixer la base econòmica de les ciutats medievals: el comerç i l'artesanía.
20. Analitzar el desenvolupament polític i social de la burgesia, la ciutat i la cultura urbana.
21. Comprendre la funció de les ordes mendicants en aquest període.
22. Reconèixer la riquesa de la cultura urbana i l'arquitectura gòtica.
23. Analitzar, estudiar i conèixer l'evolució política de l'Àndalus: la conquesta musulmana de la Península Ibèrica, de l'Emirat al Califat de Còrdova, la formació dels regnes de taifes, i la importància del regne nassarita de Granada.
24. Conèixer la base econòmica d'Al-Àndalus i identificar els conreus i les innovacions tècniques introduïdes pels musulmans en la Península; descriure la seua societat.
25. Reconèixer la riquesa de la cultura musulmana i els trets de l'art hispanoàrab.
26. Analitzar el desenvolupament polític de les terres valencianes davall el domini musulmà: els regnes de València i Dènia; Conèixer la importància i les característiques de l'agricultura de regadiu desenvolupada en el llevant peninsular.
27. Conèixer l'evolució de les zones de frontera entre el món cristià i musulmà en la Península Ibèrica entre els segles VIII-XII i l'ofensiva cristiana dels segles XI i XII.

28. Descriure l'evolució del primer regne independent dins del domini islàmic: el Rg. d'Astúries.
29. Entendre el desenvolupament del regne de Lleó i els orígens del regne de Castella.
30. Reconèixer la resistència enfront del domini islàmic apareguda en els Pirineus.
31. Conèixer l'evolució del Regne. de Navarra, comtat d'Aragó i dels comtats Catalans (s. IX i X.).
32. Analitzar la reacció dels regnes de taifes i les conseqüències de l'arribada dels almoràvids.
33. Comprendre què eren les repoblacions, com es realitzaven i la seua evolució en el temps.
34. Conèixer l'art i la cultura de les distintes comunitats que van conïure en la Península.
35. Descriure com es produí la repoblació dels territoris conquerits pels regnes cristians
36. Caracteritzar l'estructura econòmica i social dels regnes de la C. Castella i C. Aragó.
37. Conèixer l'organització i les funcions de la Mesta i analitzar el comerç de la C. de Castella.
38. Conèixer l'expansió comercial de la Corona d'Aragó cap al Mediterrani occidental, les conquestes militars en la zona i la importància dels consolats de Mar.
39. Analitzar les conseqüències de la crisi econòmica, social i política en la Baixa Edat Mitjana.
40. Descriure el tipus d'agricultura i el comerç del Regne de València.
41. Conèixer les principals mesures polítiques dutes a terme per Jaume I a València.
42. Conèixer les principals manifestacions artístiques del gòtic valencià i l'urbanisme del XIV.
43. Aconseguir una visió global de tots els canvis produïts en aquest moment de la història.
44. Conèixer els trets polítics de les corones que integraven la península Ibèrica.
45. Comprendre els factors que van intervenir en els descobriments geogràfics de l'edat moderna.
46. Entendre la transcendència de l'exploració d'Amèrica, el repartiment i la colonització.
47. Conèixer i analitzar la realitat de les cultures indígenes abans de l'arribada de Colom.
48. Comprendre els aspectes més significatius dels avanços culturals que es produeixen a Europa en aquests moments, en el camp de la filosofia, les lletres i les arts plàstiques.
49. Analitzar els problemes que es van plantejar en l'Església cristiana en el segle XVI, i que van culminar amb l'escissió d'aquesta en diferents corrents religiosos, la reforma luterana.
50. Conèixer els trets principals del regnat de Carles I d'Espanya i la seua política.
51. Comprendre i reconèixer els aspectes de la política de Felip II i les respostes als problemes.
52. Reflexionar sobre el significat de l'Imperi espanyol en l'època de Felip II, valorant els procediments utilitzats per al procés de conquesta i colonització a Amèrica.
53. Conèixer els aspectes artístics que defineixen l'etapa del Renaixement ple.
54. Comprendre com França aconsegueix l'hegemonia política a Europa al llarg del segle XVII.
55. Saber establir les diferències entre els dos sistemes de govern: absolutisme i parlamentarisme.
56. Conèixer els trets essencials de l'art barroc associant-lo a la societat on es desenvolupa.
57. Comprendre el paper dels Àustries en l'Espanya del segle XVII identificant personatges com els privats i esdeveniments com la crisi de 1640.
58. Conèixer i analitzar les manifestacions artístiques d'aquest període, el Segle d'Or.
59. Conèixer els distints factors que condicionen la distribució de la població en la superfície de la Terra: clima, abundància de recursos, etc.
60. Entendre el concepte de densitat de població.

61. Explicar les conseqüències de l'envelliment de la població mundial, conèixer les previsions de creixement en els pròxims 50 anys i valorar les possibles conseqüències.
62. Entendre els conceptes de taxa de natalitat, fecunditat, mortalitat i creixement natural.
63. Conèixer les distintes fases de l'evolució de la població mundial, comparant les situacions demogràfiques dels països desenvolupats i subdesenvolupats.
64. Descriure el model demogràfic dels països subdesenvolupats i explicar les causes i les conseqüències dels seus elevats índexs de natalitat.
65. Classificar els tipus de migracions segons causes que les motiven, destí, forma i durada.
66. Analitzar els factors econòmics que expliquen el fenomen migratori de Sud a Nord i l'èxode rural cap a les grans ciutats que té lloc en el Tercer món.
67. Analitzar les conseqüències dels moviments migratoris en els llocs emissors i receptors.
68. Saber com es reparteix la població mundial segons l'activitat econòmica: p. activa/no activa.
69. Saber elaborar i interpretar una piràmide de població i comparar distints tipus de piràmides.
70. Comprendre el concepte de societat i d'estructura social, segons les diferents característiques culturals i econòmiques dels individus que la componen.
71. Estudiar els termes més utilitzats en la ciència de l'urbanisme; traçat del plànol urbà, concepte
72. Conèixer el concepte de ciutat, models de ciutats, funcions, així com reconèixer l'evolució del creixement de la població urbana i la seua distribució en els diferents països i continents.
73. Distingir entre els diferents models de desenvolupament urbà i la capacitat d'influència que té una ciutat en l'entorn, reconeixent què significa un sistema de ciutats o un àrea metropolitana.
74. Aprendre a distingir entre els diferents plànols urbans que es poden apreciar en el moment actual, i aplicar-los a un moment històric i a una circumstància econòmica concreta.
75. Comprendre els actuals problemes urbans i aplicar-los de forma discriminada a ciutats de països amb diferent grau de desenvolupament.

1.3. CONTEXT LEGAL:

El dret a l'educació és reconegut com un dret fonamental de qualsevol persona. A l'estat espanyol es concreta en les diferents lleis orgàniques i decrets que ho desenvolupen, d'aplicació en última instància a cada comunitat autònoma. Aquesta programació ha estat elaborada prenent com a referència la **Llei Orgànica de Millora de la Qualitat Educativa**, el **REIAL DECRET 1105/2014**, de 26 de desembre, pel qual s'estableix el currículum bàsic de l'Educació Secundària Obligatòria i del Batxillerat, desenvolupats a l'àmbit autonòmic pel **Decret 87/2015, del 5 de juny del Govern valencià**, pel qual s'estableix el currículum de l'E.S.O. en la Comunitat Valenciana.

A més s'ha tingut en compte el **DECRET 51/2018**, de 27 d'abril, del Consell, pel qual es modifica el Decret 87/2015, pel qual estableix el currículum i desenvolupa l'ordenació general de l'educació secundària obligatòria i del batxillerat en la Comunitat Valenciana. També s'han considerat les següents normes per a l'atenció a la diversitat:

Capítol V "Atenció a la diversitat" del Decret 87/2015, pel qual estableix el currículum i desenvolupa l'ordenació general de l'educació secundària obligatòria i del batxillerat en la Comunitat Valenciana que regula els següents aspectes:

Article 11. Aspectes generals d'atenció a la diversitat.

Article 12. Pla d'atenció a la diversitat i inclusió educativa.

Article 13. Mesures de suport i reforç.

Article 14. Identificació, valoració i intervenció de necessitats específiques de suport educatiu. I atendrem el **DECRET 104/2018**, de 27 de juliol del Consell, pel qual es desenvolupen els principis d'equitat i d'inclusió en el sistema educatiu valencià per a determinar les actuacions pertinents cap a l'alumnat amb necessitat específica de suport educatiu o de compensació educativa determinant **MESURES DE NIVELL III I IV**

3. COMPETÈNCIES I INDICADORS DE SEGUIMENT:

3.1 Definició

L'objectiu principal d'aquesta programació didàctica és que l'alumne siga capaç d'analitzar qualsevol situació, procés, conflicte,... en el passat i el present, amb una perspectiva de futur, un pensament crític autònom capaç d'argumentar de forma raonada. És d'aquesta forma com es demostren els coneixements bàsics, les tècniques de treball i d'estudi. Les competències fan de les Ciències Socials una eina útil i oberta que educarà en valors com: el respecte per la multiculturalitat, el civisme democràtic, el respecte pel patrimoni cultural i artístic, i fomenta el diàleg i el respecte per totes les idees i persones. Tot plegat condueix l'alumne cap a un majoria d'edat, en el sentit que Kant li atribueix en la seua concepció il·lustrada.

Les competències clau són l'eix vertebrador que cohesionarà els continguts desenvolupats a les diferents matèries de Secundària i dotaran a l'alumne d'una mínima aplicació pràctica dels coneixements òbtinuts i construïts. Les competències en aquest grau de concreció -a les quals s'introdueix una breu explicació seguint la legislació en el marc de la recomanació realitzada per la Unió Europea, així com els estudis realitzats al respecte- són les següents:

- **Competència matemàtica, científica i tecnològica (CMCT).** Conjunt d'habilitats relacionades amb el reconeixement i interpretació dels problemes i situacions quotidianes, inclosos els contextos matemàtics i la seua resolució mitjançant la utilització dels procediments oportuns.
- **Competència digital (CD).** Aquesta fa referència a la cerca d'informació digital, a Internet i es pot trobar en formats diversos: text, documents, àudio, imatges, vídeos, mapes, etc. La cerca s'ha de planificar a partir dels objectius, que determinen la cerca, les fonts i els mitjans digitals que s'han d'utilitzar. Es parteix del supòsit que els alumnes ja coneixen els cercadors convencionals i són capaços de fer-hi cerques bàsiques. Per tant, s'incideix en la necessitat de millorar la planificació de la cerca, l'ús d'aplicacions i fonts d'informació combinades i interactives, el contrast de les informacions i la selecció de les més pertinents
- **Aprendre a aprendre (AA).** Conjunt d'habilitats que compleixen l'objectiu d'articular una estratègia de treball personal de l'alumne on s'arribe a l'aprenentatge continu conjunt d'habilitats relacionades amb la recerca, selecció, comprensió, anàlisi, síntesi, valoració, procés i comunicació d'informació en diferents llenguatges (verbal, numèric, gràfic...), que integra coneixements, procediments i actituds.
- **Competència social i cívica (CSC).** Conjunt d'habilitats que partint de la comprensió i valoració crítica suposa una recerca i construcció d'una identitat personal i comunitària, amb principis, valors i normes, i també desitjos personals, sentiments i drets que produeixen comportaments equilibrats i solidaris, amb una defensa activa dels valors democràtics garanteix una convivència pacífica.
- **Sentit de la iniciativa i actitud emprenedora (SIE).** Conjunt d'habilitats que suposen un desenvolupament gradual del coneixement amb capacitat d'innovació, creativitat i superació de reptes personals, on es valoren les alternatives davant qualsevol situació
- **Consciència i expressió cultural (CEC).** Conjunt d'habilitats que suposen comprendre i valorar críticament les pautes, costums, sentiments, grau de desenvolupament científic i tècnic que formen la riquesa i patrimoni d'una època o grup social
- **Comunicació lingüística (CL):** Conjunt d'habilitats que integren el coneixement, comprensió, anàlisi, síntesi, valoració i òbtinuts de missatges orals i escrits adequats les intencions comunicatives per respondre de forma apropiada a situacions/entorns diversos.

• 3.2 Contribució de l'àrea de Geografia e Història a l'adquisició de les competències clau.

El treball en Geografia i Història es relaciona directament amb les competències socials i cíviques i amb la consciència i expressions culturals, que li serveixen de context d'estudi. Les competències en ciència i tecnologia i la competència per a aprendre a aprendre tenen una vinculació transversal molt estreta amb l'àrea per la importància enorme que atorga al desenvolupament de processos de treball, mètodes d'estudi i aspectes relacionats amb la reflexió sobre els propis avanços. No obstant això, també s'aborden en l'àrea un gran nombre d'aspectes que formen part de la resta de competències.

Competència social i cívica. En aquesta competència estan integrats els coneixements fonamentals de l'àrea, i també un gran nombre d'habilitats complexes que permeten participar, prendre decisions, triar com comportar-se en determinades situacions i responsabilitzar-se de les eleccions i decisions adoptades. La geografia i la història potencien aquells coneixements, destreses i actituds necessaris per a interpretar fenòmens i problemes socials en contextos cada vegada més complexos, participar en la presa de decisions i abordar els conflictes per a superar els reptes que planteja la convivència de diferents grups socials des del respecte mutu i les conviccions democràtiques. Aquesta àrea proporciona un context significatiu per al desenvolupament d'aquesta competència perquè ofereix sabers, se sustenta en processos de treball que es desenvolupen en diferents situacions d'aprenentatge i aborda actituds en relació amb l'individu, amb el seu entorn immediat i, en un sentit ampli, amb el món que l'envolta.

Consciència i expressió cultural. Des d'un enfocament cultural, l'àrea ofereix un context carregat de contingut i un punt de partida per a desenvolupar en els alumnes la sensibilitat i la valoració pels aspectes culturals, més pròxims en un primer moment, i més amplis en cursos superiors. El coneixement de diverses expressions culturals i els fenòmens socials són altres de les finalitats d'aquesta matèria i amb això contribueix a la competència de consciència i expressió artística. El coneixement sobre els estils artístics i de la dimensió social del procés creatiu concreten aquesta aportació. D'altra banda, moltes d'aquestes manifestacions culturals i artístiques constitueixen fonts per a comprendre les societats històriques i actuals i 7otmès7r-les és fonamental per a prendre consciència de l'herència cultural de les societats que ens van precedir i preservar-la. Des de l'àrea també es promouen pràctiques culturals com la visita a museus i monuments o la participació en diverses activitats culturals de l'entorn valencià.

Competència matemàtica, científica i tecnològica. La relació de la Geografia i la Història amb aquesta competència és transversal, ja que utilitza molts dels seus mètodes, coneixements i processos per a observar l'entorn, arregar dades, analitzar-los i extraure conclusions. Des d'aquesta matèria es promou el desenvolupament de les competències en ciència i tecnologia mitjançant la introducció als mètodes del coneixement científic (definir problemes, formular hipòtesis, etc.) i al coneixement del medi natural i l'aprofitament dels seus recursos. Aquest coneixement és necessari per a actuar a favor de la protecció del medi ambient i aconseguir un desenvolupament sostenible i just. En aquesta línia, aquesta matèria promou pràctiques culturals com la visita a espais naturals o itineraris de diferents tipus per a un coneixement directe dels espais geogràfics i els paisatges humans.

Els aspectes propis de la competència matemàtica que es relacionen directament amb els aprenentatges d'aquesta àrea són els següents:

- El coneixement sobre el canvi i les relacions que s'estableixen entre els fets i els fenòmens implica comprendre els tipus fonamentals de canvi i quan tenen lloc, amb la finalitat d'utilitzar models matemàtics adequats per a descriure'l i predir-lo.
- L'anàlisi d'aspectes quantitius i qualitius de la realitat.
- La solució de problemes relacionats amb la vida quotidiana i amb el món laboral.
- La interacció amb el món físic, tant en els seus aspectes naturals com en els generats per l'acció humana.
- La comprensió de successos.
- La predicció de conseqüències d'una determinada actuació.
- La valoració i l'interès per la millora i preservació de les condicions de vida pròpia, de les altres persones i de la resta dels éssers vius.

En l'àmbit de les competències bàsiques en ciència i tecnologia, s'estableix un vincle estret amb la Geografia i la Història, ja que és del tot impossible comprendre la realitat actual sense interpretar-la en clau d'avanços científics i tecnològics. Aquestes competències han de capacitar, bàsicament, per a identificar, plantejar i resoldre situacions de la vida quotidiana – personal i social– anàlogament a com s'actua enfront dels reptes i problemes propis de les activitats científiques i tecnològiques.

Competència per a aprendre a aprendre, vinculada, sobretot, amb el Bloc 1. Continguts comuns a l'aprenentatge de Geografia i Història en el qual es recullen procediments i estratègies de treball, d'anàlisi de fenòmens, representació d'informació, etc. Les habilitats pròpies d'aquesta competència estan relacionades amb les capacitats per a aprendre de forma cada vegada més eficaç i autònoma d'acord amb els propis objectius i necessitats. Planteja també situacions d'aprenentatge en les quals els alumnes puguin reflexionar sobre la naturalesa del coneixement geogràfic i històric, sobre el seu caràcter provisional i el debat constant. En l'àmbit d'aquesta competència, els alumnes han d'acostumar-se a formular les preguntes bàsiques que permeten pensar sobre els fets socials, construir el coneixement i promoure diversos hàbits del pensament.

Competència en comunicació lingüística. La naturalesa dels aprenentatges d'aquesta matèria està vinculada al desenvolupament de la competència en comunicació lingüística, ja que subratlla la necessitat de comprendre textos orals i escrits, continus i discontinus (mapes, taules, gràfiques, infografies) presentats en diferents formats i codis. També requereix l'expressió oral i escrita a través de diversos tipus de textos lligades a la comunicació d'idees i conclusions. En el procés d'aprenentatge en general i en aquesta àrea en particular, la competència lingüística té un gran protagonisme perquè és el vehicle a través de com es produeixen els processos següents:

- Comunicació. Representació, interpretació i comprensió de la realitat.
- Construcció i comunicació del coneixement.
- Organització i autoregulació del pensament, de les emocions i de la conducta.

Competència digital. Les Tecnologies de la Informació i de la Comunicació proporcionen un accés ràpid i senzill a la informació i ofereixen, a més, eines atractives, motivadores i facilitadora dels aprenentatges. Les habilitats sobre les quals incideix especialment aquesta àrea són la cerca, l'obtenció, el processament i la comunicació de la informació i sobre la capacitat de transformació d'aquesta informació en coneixement. Cal esmentar en particular l'ús de recursos basats en Sistemes d'Informació Geogràfics.

Sentit de la iniciativa i actitud emprenedora. Aquesta competència implica la capacitat de transformar les idees en actes. Açò significa adquirir consciència de la situació en la qual s'intervé o que es resol i saber triar, planificar i gestionar els coneixements, destreses o habilitats i actituds necessaris amb criteri propi, amb la finalitat d'aconseguir l'objectiu previst. La metodologia de treball pròpia de les Ciències Socials proporciona elements per al desenvolupament d'aquesta competència relacionats amb les següents habilitats:

- Autonomia en la presa de decisions i planificació d'actuacions i en la resolució de problemes de temàtica social.
- Sentit crític i creatiu davant de qüestions socials.
- Sentit de la responsabilitat individual i col·lectiva.
- Creativitat i innovació per a cercar solucions i respostes a qüestions diverses amb una perspectiva àmplia i oberta.
- Capacitat d'anàlisi, de planificació i d'organització en els projectes que es plantegen.

L'avaluació de les competències

L'avaluació de les competències es desenvoluparà per mitjà de:

- El desenvolupament de la matèria.
- El reconeixement de la pròpia competència.
- El nivell de desenvolupament assolit en cadascuna de les huit competències:

El domini de la llengua oral i escrita en múltiples context

Expressar pensament, emocions, vivències i opinions; donar coherència i cohesió al discurs; gaudir escoltant, dialogant, llegint o expressant-se de forma oral i escrita.

L'ús espontani de raonaments matemàtics

Conèixer i manejar els elements matemàtics bàsics en situacions reals o simulades de la vida quotidiana, i posar en pràctica processos de raonaments que porten a la solució dels problemes, a l'obtenció d'informació o la presa de decisions.

L'ús responsable del medi ambient i dels recursos naturals

Ser conscient de la influència que té la presència humana en l'espai i de les modificacions que introdueixen, adoptant una actitud crítica en l'observació de la realitat i en l'anàlisi dels missatges informatius i publicitaris, així com uns hàbits de consum responsable en la vida quotidiana.

L'autonomia i eficàcia en el tractament crític de la informació

Utilitzar les tecnologies de la informació i la comunicació per organitzar i processar la informació, i resoldre problemes reals eficaçment, mostrant una actitud crítica i reflexiva.

La participació social i valoració de la democràcia

Exercir activa i responsablement els drets i deures de la ciutadania, valorant les diferències i reconeixent la igualtat de drets entre diferents col·lectius, en particular, entre homes i dones.

La capacitat d'expressar-se artísticament i gaudir amb això

Desenvolupar la iniciativa, la imaginació i la creativitat per realitzar creacions pròpies; conèixer les diferents manifestacions cultural i artístiques; i interessar-se per la conservació del patrimoni.

El control de les pròpies capacitats d'aprenentatge

Ser conscient de allò que es sap i de allò que és necessari aprendre, conèixer les pròpies potencialitats i carències, extraient profit de les primeres i tenint motivació i voluntat per superar les segones.

La capacitat d'elegir i treure endavant projectes individual o col·lectius

Posar-se objectius, planificar, mantindre la motivació, prendre decisions, actuar, autoavaluar-se, extreure conclusions, aprendre dels errors, valorar les possibilitats de millora...

3.3 INDICADORS DE SEGUIMENT.

Els indicadors de seguiment apareixen al document anomenat *perfil competencial de l'àrea* on es mostra la relació que s'estableix entre els blocs de contingut i els criteris d'avaluació d'un àrea i les competències clau.

Bloc 1. Continguts comuns l'aprenentatge de Geografia i Història. Curs 2n

CRITERIS D'AVALUACIÓ	CL	CMCT	CD	AA	SC	IE	CEC
BL1.1. Planificar la realització d'una indagació individual amb la guia del docent sobre les causes i conseqüències de fets i processos històrics i geogràfics corresponents a aquest nivell mitjançant la formulació de problemes a partir de preguntes i hipòtesis i proposar un pla ordenat i flexible d'accions que facilite la selecció d'informació i recursos a partir de fonts diverses, l'estimació del temps necessari i l'organització del treball individual i grupal.							

BL1.2. Seleccionar i organitzar la informació rellevant, d'acord amb uns objectius previs, a partir de la comprensió de textos orals i escrits, continus i discontinus, usats com a fonts, a les quals es pot accedir a través de diversos mitjans (biblioteques, Internet, museus, eixides de camp) i aplicar estratègies, d'acord amb el seu nivell, de cerca, registre, selecció i organització de la informació.							
--	--	--	--	--	--	--	--

Bloc 1. Continguts comuns a l'aprenentatge de Geografia i Història. Curs 2n (continuació)

CRITERIS D'AVALUACIÓ	CL	CMCT	CD	AA	SC	IE	CEC
BL1.3. Interpretar les dades, les evidències i la informació mitjançant la representació en forma de gràfiques, línies del temps, diagrames, taules, informes o síntesis de conclusions i situar els fets fonamentals en una perspectiva temporal quant a successió, simultaneïtat i durada i en un context geogràfic.							
BL1.4. Comunicar de forma oral o per escrit el procés d'aprenentatge i els resultats mitjançant textos corresponents a diversos gèneres, complir els requisits formals, l'adequació, la coherència i la correcció gramatical corresponent al seu nivell educatiu per a transmetre de forma organitzada els seus coneixements, interactuar en diversos àmbits amb un llenguatge no discriminatori i fer servir la terminologia conceptual adequada.							
BL1.5. Usar diferents eines informàtiques per a buscar, seleccionar i emmagatzemar diversos documents, considerats com a fonts, de forma contrastada en mitjans digitals i col·laborar i comunicar-se per elaborar continguts i interpretar-los compartint aquesta informació en entorns virtuals d'aprenentatge i adoptar un comportament que previnga males pràctiques.							
BL1.6. Descriure aquells aspectes relatius als coneixements i les destreses històriques i geogràfiques que contribueixen al desenvolupament de les competències que es demanen per continuar en estudis posteriors tant de caràcter acadèmic com professional i relacionar aquestes competències amb les professions en què s'usen.							
BL1.7. Participar en equips de treball per aconseguir metes comunes							

assumint diversos papers amb eficàcia i responsabilitat, donar suport a companys i companyes demostrant empatia i reconeixent les seues aportacions i utilitzar el diàleg igualitari per a resoldre conflictes i discrepàncies.							
---	--	--	--	--	--	--	--

Bloc 2. El medi físic. Curs 2n

CRITERIS D'AVALUACIÓ	CL	CMCT	CD	AA	SC	IE	CEC
BL1.8. Fer de forma eficaç tasques o projectes, tindre iniciativa per a emprendre i proposar accions sent conscient de les fortalezes i les debilitats que té, mostrar curiositat i interés durant el desenvolupament i actuar amb flexibilitat buscant solucions alternatives.							
BL2.1. Destacar aquells elements del medi natural que limiten l'establiment i argumentar aquests límits a partir d'exemples que facen referència a espais de tots els continents mitjançant l'ús de mapes i altres fonts geogràfiques.							

Bloc 3. L'espai humà. Curs 2n

CRITERIS D'AVALUACIÓ	CL	CMCT	CD	AA	SC	IE	CEC
BL3.1. Descriure la distribució de la població i de les aglomeracions urbanes principals a la Comunitat Valenciana, Espanya, a Europa i al món i relacionar-la amb diversos factors naturals i humans, mitjançant la interpretació de mapes temàtics i d'imatges obtingudes per satèl·lit.							
BL3.2. Relacionar els factors que expliquen la dinàmica natural de la població amb l'estructura demogràfica en països amb nivell diferent de desenvolupament humà i econòmic i deduir alguns problemes actuals que es deriven d'aquesta interrelació mitjançant l'anàlisi de diferents gràfiques i mapes.							
BL3.3. Explicar els moviments migratoris i les conseqüències de caràcter demogràfic, econòmic i polític a partir de l'estudi d'exemples que ixen en els mitjans de comunicació i mostrar la interconnexió entre regions que generen aquests desplaçaments mitjançant mapes de flux on es representen les direccions i la magnitud de la migració.							
BL3.4. Debatre sobre alguns problemes demogràfics actuals i argumentar la validesa de les polítiques demogràfiques desenvolupades per a resoldre aquests problemes a partir de l'anàlisi dels efectes descrits en informes institucionals adaptats al nivell de l'alumnat.							
CRITERIS D'AVALUACIÓ	CL	CMCT	CD	AA	SC	IE	CEC
BL3.5 Distingir diferents paisatges urbans com a resultat de la diferent funcionalitat en el procés d'urbanització mitjançant l'observació							

directa i l'anàlisi d'imatges i justificar la importància de la ciutat en l'organització de territoris concrets.							
BL3.6. Explicar els processos de canvi que experimenten els espais urbans a partir de l'anàlisi de les transformacions (paisatgístiques, funcionals, socials i territorials) i detectar els problemes urbans consegüents i les polítiques urbanístiques relacionades amb l'expansió urbana.							

Bloc 4. Història. Curs 2n

CRITERIS D'AVALUACIÓ	CL	CMCT	CD	AA	SC	IE	CEC
BL4.1. Identificar les diferents fases de processos de llarga durada com l'expansió dels regnes cristians en l'època medieval, la formació de la Monarquia Hispànica o la difusió de moviments artístics com el romànic, gòtic, el Renaixement i el barroc i indicar els canvis i les continuïtats rellevants que es donen en aquests processos.							
BL4.2. Establir relacions entre diverses causes i conseqüències per explicar processos històrics que es desenvolupen en l'edat mitjana i moderna i contrastar diverses explicacions historiogràfiques sobre aquests processos.							
BL4.3. Comparar diversos conjunts de creences, comportaments socials i institucions i explicar a partir d'aquesta comparació alguns conflictes socials en l'edat mitjana, les desigualtats de classe i gènere, els canvis en les representacions artístiques o els moviments culturals com l'humanisme i la revolució científica.							
BL4.4. Contrastar la informació que proporcionen diverses fonts, tant primàries com secundàries, per conèixer les característiques de les societats medievals i modernes o les seues contradiccions amb l'ajuda de pautes d'anàlisi i mostrar els límits d'aquestes fonts en relació amb el rumb derivat de l'origen o autor o context a partir d'algun exemple concret.							

Bloc 4. Història. Curs 2n (continuació)

CRITERIS D'AVALUACIÓ	CL	CMCT	CD	AA	SC	IE	CEC
BL4.5. Destacar amb perspectiva històrica fets com el Camí de Santiago, com a via de difusió de la cultura medieval, la formació d'al-Àndalus, el procés de configuració de la monarquia hispànica, o la influència de l'humanisme i inferir la relació d'aquests fets del passat amb fenòmens posteriors com el llegat cultural, el patrimoni històric, la influència d'un moviment cultural en l'art i la ciència o la identitat d'algunes comunitats o col·lectius.							
BL4.6. Destacar la diversitat cultural generada per les dinàmiques històriques de l'edat mitjana i moderna en la mesura que ha comportat un enriquiment del nostre patrimoni cultural i plantejar-se com les diferències culturals van donar lloc també a situacions de discriminació (persecucions religioses, colonització americana, esclavitud) a partir del contrast de testimonis, imatges i representacions del passat.							

4. CONTINGUTS:

L'assignatura de Ciències Socials agrupa diversos àmbits d'aprenentatge amb mètodes i procediments específics per adquirir-los. Aquests els podem agrupar en dues unitats de continguts: continguts comuns i específics, els quals venen a substituir l'estructuració anterior en continguts conceptuals, procedimentals i actitudinals. La proposta de seqüenciació que es planteja a continuació comporta la necessitat de seleccionar els continguts des d'una definició compromesa amb els problemes del passat i el present. Si més no, cal adaptar aquesta proposta a un raonat equilibri sense perdre de vista l'òptica que té com a punt de partida la problemàtica present i com a cloenda una possible solució als problemes tractats, aportant així la nostra matèria una utilitat clau a l'hora de viure el dia a dia en una societat cada cop més complexa i dinàmica, intentant aconseguir que els alumnes aprenguin a qüestionar-se els propis coneixements, sent ells mateixos els qui els construïsquen de forma continuada, prestant especial atenció a l'adquisició de competències bàsiques. Les dues unitats de continguts per a 2n ESO són els següents:

4.1. CONTINGUTS COMUNS:

BLOC 1. CONTINGUTS COMUNS

Estratègies per a definir problemes i formular preguntes o hipòtesis sobre les causes i les conseqüències i el significat de les transformacions socials i espacials. Estratègies per a l'elaboració de guions o plans per a indagar sobre processos històrics i geogràfics. Aportació de solucions originals als problemes relatius a fets històrics i geogràfics. Responsabilitat i eficàcia en la resolució de tasques. Procés estructurat de presa de decisions. Estimació d'oportunitats i riscos. Avaluació de processos i resultats. Valoració de l'error com a oportunitat. Ús de diversos procediments per a obtenir i registrar informació sobre fets històrics i geogràfics a partir de fonts variades presentats en diferents llenguatges (verbal, audiovisual, cartogràfic, estadístic)

pertanyents a diversos gèneres i obtinguts per diversos mitjans com ara l'ús de biblioteques, eixides de camp o Internet. Ús crític de buscadors en Internet: consideració de la qualitat, fiabilitat i caire de les fonts. Classificació i ús crític de fonts d'informació. Procediments de citació de fonts. Ús d'estratègies de comprensió lectora i oral adequades al seu nivell. Foment de la lectura de textos divulgatius sobre temes històrics i geogràfics. Ús de diversos procediments per a la classificació, organització, anàlisi i representació de la informació relacionada amb els continguts del nivell: esquemes, mapes conceptuals, mapes temàtics o gràfiques estadístiques (barres, lineals, circulars, climogrames, etc.) i de la informació proporcionada per sistemes d'informació geogràfica. Ús de procediments d'anàlisi de diversos documents per a establir comparacions, identificar els canvis i continuïtats, les relacions de causalitat entre diversos fets històrics i per a explicar la distribució, localització, interacció i interconnexió de fets geogràfics. Ús de ferramentes TIC per a organitzar (marcadors socials, fulls de càlcul), interpretar la informació i crear continguts en diferents formats: textos, mapes temàtics, gràfiques, blog, wiki, web, presentació de diapositives, murals, pòsters, vídeo, debats, exposicions orals, etc. Ús d'entorns d'aprenentatge col·laboratiu. Habilitats de comunicació pròpies del seu nivell. Assumpció de distints rols en equips de treball. Solidaritat, tolerància, respecte i amabilitat. Tècniques d'escolta activa: parafrasejar, resumir. Diàleg igualitari. Coneixement d'estructures i tècniques d'aprenentatges cooperatiu. Imaginació i creativitat. Autoconeixement. Valoració de fortaleces i debilitats. Autoconcepte positiu. Proactivitat. Autoregulació d'emocions, control de l'ansietat i incertesa i capacitat d'automotivació. Resiliència, superar obstacles i fracassos. Perseverança, flexibilitat. Procés estructurat de presa de decisions. Estratègies de pensament: pensament alternatiu, causal i conseqüencial, mitjans-fi, de perspectiva i alternatiu. Sentit crític i de la responsabilitat.

BLOC 2. EL MEDI FÍSIC

La Terra, un planeta habitable en el Sistema Solar. Factors que ho fan possible: la seua posició en el sistema solar, els moviments de la Terra i els seus efectes en la vida dels sers humans, la forma i la dimensió. El problema de la representació de la Terra: les projeccions cartogràfiques (Mercator, Peters, etc.). El mapa com a ferramenta bàsica del treball geogràfic: estratègies de lectura i interpretació de la informació cartogràfica proporcionada per diversos documents cartogràfics (plànols, croquis, mapes, etc.) i sistemes d'informació geogràfica; ús de tècniques del treball cartogràfic: l'ús de l'escala, de la xarxa de coordenades geogràfiques (latitud i longitud) i de l'orientació. El medi físic del planeta: la importància de l'atmosfera, la litosfera, la hidrosfera i la biosfera per als sers humans. Els principals espais naturals del planeta: la diversitat de paisatges com a síntesi de la interrelació entre els diferents components bàsics: el relleu (estructures i formes), la hidrografia i el clima (elements i zones bioclimàtiques). Distribució i característiques dels principals espais naturals a Espanya, Europa i al món. Els riscos naturals a la Comunitat Valenciana, a Espanya i al món, i la desigual incidència social i econòmica en les zones afectades atenent el diferent nivell de desenrotllament humà.

BLOC 3. L'ESPAI HUMÀ

Els recursos del medi: aprofitament i futur dels recursos naturals com ara l'aigua, els sòls i els boscos. Impacte mediambiental de les actuacions humanes i transformació del paisatge natural. Valoració de la diversitat de mitjans naturals de la Terra com a riquesa a conservar. Actitud crítica davant dels problemes mediambientals. Presa de consciència del caràcter limitat dels recursos naturals i de racionalitzar el seu consum. Noció de desenrotllament sostenible. Polítiques de conservació i protecció del medi ambient. Els espais protegits a la Comunitat València.

BLOC 4. HISTÒRIA

Nocions relatives al temps històric: marcs cronològics (milions d'anys, milers d'anys, segles), formes convencionals de representar el temps, duració, simultaneïtat, canvi i successió. Noció d'explicació causal i interpretació històrica. Fonts per al coneixement de la prehistòria i l'antiguitat: la importància de l'arqueologia. Paleolític: el procés d'hominització. La importància de l'ús del foc i el desenrotllament del llenguatge en les primeres organitzacions socials i les seues formes de vida: els caçadors i recol·lectors. El seu impacte ambiental. Neolític: la

revolució agrària i l'expansió dels assentaments humans; artesanía i comerç; organització social i diferències socials. Manifestacions culturals: rituals religiosos i obres d'art. La història antiga: les primeres civilitzacions: Mesopotàmia i Egipte. Les formes de dominació i organització política. La influència del medi físic i les activitats econòmiques. Les primeres religions i el paper dels temples. Innovacions tecnològiques: l'escriptura, la roda, utensilis metàl·lics. El món clàssic, Grècia: el sorgiment de les polis, la seua expansió comercial i política. Desigualtats socials i conflictes en la polis. L'imperi d'Alexandre el Gran i l'hel·lenisme. Manifestacions culturals: l'art, la filosofia, la religió i la ciència. El món clàssic, Roma: l'evolució de l'organització política: la república i l'imperi; factors de la seua expansió pel Mediterrani i estratègies de dominació. L'economia i la importància dels esclaus i colons. El procés de romanització. La importància del cristianisme. L'art romà i les seues funcions.

Els continguts comuns, tractats en el conjunt de l'assignatura de Ciències Socials, de caràcter procedimental i actitudinal, fomenten la comprensió, la construcció de coneixements sobre conceptes propis i adquirir una concepció global al temps que crítica. En aquest sentit, els alumnes duran a terme una sèrie d'activitats al llarg del curs compreses en:

- Interpretació dels factors que expliquen les dinàmiques demogràfiques al llarg del temps, la seua diversitat espacial, els contrastos estructurals i els processos d'integració sociocultural.
- Lectura i interpretació de dades i gràfics demogràfics; transformació d'informació estadística en informació gràfica.
- Localització en el temps i en l'espai de períodes i esdeveniments històrics. Identificació de nocions de simultaneïtat i evolució. Representació gràfica de seqüències temporals.
- Estudi de causes i conseqüències en els fets i processos històrics distingint la seua naturalesa. Identificació de la multiplicitat causal en els fets socials. Anàlisi del paper social dels hòmens i de les dones en la història.
- Obtenció d'informació de fonts documentals i iconogràfiques i elaboració escrita d'aquella.
- Coneixement d'elements bàsics que configuren els estils artístics i interpretació d'obres.
- Valoració de l'herència cultural i del patrimoni artístic com a riquesa que cal preservar i amb la conservació del qual cal col·laborar.
- Busca de la relació entre processos històrics de l'època medieval o moderna i el present.
- La importància del patrimoni documental per a l'estudi de la Història: els grans arxius històrics nacionals.

4.2. CONTINGUTS ESPECÍFICS:

Segons el DECRET 87/2015, de 5 de juny, del Consell, pel qual estableix el currículum i desenvolupa l'ordenació general de l'Educació Secundària Obligatoria i del Batxillerat en la Comunitat Valenciana., los continguts específics per al segon curs es desenvoluparan en dos apartats: població i societat, i les societats preindustrials. Per al desenvolupament dels mateixos, la seqüenciació està presentada en 3 blocs temàtics, on s'integren 15 unitats didàctiques amb un còmput total de 90 sessions per curs (50 min. per sessió), a raó de 3 sessions setmanals. El total d'aquesta programació didàctica es durà a terme **en 3 trimestres-avaluacions** dividits per unitats de la següent forma:

1r trimestre: de la U.D. 1 fins la 6.

2n trimestre: de la U.D. 7 fins la 11.

3er trimestre: de la U.D. 12 fins la 15.

La seqüenciació per blocs i unitats és la següent:

**EDAT MITJANA
SOCIETAT**

ÈPOCA MODERNA

POBLACIÓ I

<ol style="list-style-type: none"> 1. De l'antiguitat a l'edat mitjana: l'Imperi Carolingi, Bizanci i l'Islam. 2. Feudalisme i societat feudal. L'art romànic. 3. La ciutat medieval. L'art gòtic. 4. Al-Àndalus. 5. Regnes cristians peninsulars (VIII-XII). 6. Regnes cristians peninsulars (XII-XV). 7. El regne de València. 	<ol style="list-style-type: none"> 8. Els orígens de l'edat moderna. 9. El segle XVI: l'hegemonia hispànica. 10. La crisi del segle XVII. 11. La Monarquia Hispànica. 	<ol style="list-style-type: none"> 12. La població mundial. 13. Migracions i estructura de la població. 14. La societat. 15. Les ciutats.
---	---	---

5. CRITERIS D'AVUACIÓ

5.1 AVUACIÓ I ELS CRITERIS D'AVUACIÓ

La finalitat de l'avaluació és millorar la nostra intervenció pedagògica, controlant tot allò que inverteix en el procés d'ensenyament-aprenentatge en benefici de l'alumne i del seu coneixement, així com si s'han aconseguit els objectius proposats. L'avaluació és la forma per la qual comprovarem o no la validesa de la proposta didàctica, sent sempre millorable i susceptible de modificacions. L'avaluació interpreta els resultats i elabora conclusions.

L'avaluació dels aprenentatges dels alumnes i les alumnes serà contínua i integradora.

La finalitat de l'avaluació és millorar la nostra intervenció pedagògica, controlant tot allò que inverteix en el procés d'ensenyament-aprenentatge en benefici de l'alumne i del seu coneixement, així com si s'han aconseguit els objectius proposats. L'avaluació és la forma per la qual comprovarem o no la validesa de la proposta didàctica, sent sempre millorable i susceptible de modificacions. L'avaluació interpreta els resultats i elabora conclusions.

L'avaluació dels aprenentatges dels alumnes i les alumnes serà contínua i integradora.

Com a referent legal ens basem en la **LOE** amb les modificacions de la **LOMCE**, en els seus **articles 28 (ESO)**, on estableix com ha de ser l'avaluació durant l'etapa d'Educació Secundària Obligatòria. També és necessari el **Reial Decret 1105/2014**, de 26 de desembre que estableix en el seu article 20 (ESO) les qüestions referides a l'avaluació de la etapa. Igualment cal atendre al disposat en el **Reial decret 310/2016**, de 29 de juliol, pel qual es regulen les avaluacions finals d'Educació Secundària Obligatòria i de Batxillerat, així com en l'**Ordre 38/2017**, de 4 d'octubre, per la qual es regula l'evolució en Educació Secundària Obligatòria, en Batxillerat i en els ensenyaments de l'Educació de les Persones Adultes en la Comunitat Valenciana.

En l'**Ordre 38/2017**, de 4 d'octubre, per la qual es regula l'evolució en Educació Secundària Obligatòria, en Batxillerat i en els ensenyaments de l'Educació de les Persones Adultes en la Comunitat Valenciana, en el seu article 3, s'estableix que tant en l'Educació Secundària Obligatòria com en el Batxillerat, els referents per a la comprovació del grau d'adquisició de les competències clau i l'assoliment dels objectius de l'etapa en les avaluacions de les matèries dels blocs d'assignatures troncal i específiques seran els criteris d'avaluació i estàndards d'aprenentatge avaluables, establits en el currículum vigent i concretat en les programacions didàctiques.

Així programem prenent els criteris d'avaluació i estàndards d'aprenentatge que es troben en els **annexes I i II del RD 1105/2014** ens permetran identificar el nivell d'adquisició de les competències clau i els objectius d'etapa.

L'avaluació en l'Educació Secundària Obligatòria és contínua i té un caràcter formatiu i inclusiu (Art. 8 d'ORDRE 38/2017, de 4 d'octubre). Per aquest motiu la nostra programació haurà de contindre una avaluació que siga:

Contínua: la qual cosa permet detectar a aquells alumnes que estan tenint problemes per a aconseguir els objectius i plantejar mesures de reforç. Per a poder dur a terme una evolució contínua que ens proporcione una informació fiable sobre el procés de E/A cal fer ús d'instruments d'avaluació suficients i significatius al llarg de tot el procés.

El professorat ha d'utilitzar procediments d'avaluació variats per a facilitar l'avaluació de l'alumnat com a part integral del procés d'ensenyament i aprenentatge i com una eina essencial per a millorar la qualitat de l'educació. (**Art. 4 d'ORDRE 38/2017**, de 4 d'octubre.)

Formativa: la funció primordial de l'avaluació és que l'alumne millori. Ha de proporcionar-nos la suficient informació (tant al professor com a l'alumne) perquè aquest modifiqui o ratifiqui el seu procés per a aconseguir l'èxit educatiu particular de l'alumnat.

L'alumne, de fet, deu poder posar en pràctiques els criteris usats amb si mateix o amb els seus companys. Així mateix, és necessari incorporar estratègies que permeten la participació de l'alumnat en l'avaluació dels seus assoliments, com l'autoavaluació, l'avaluació entre iguals o la coavaluació. (Art. 4 d'ORDRE 38/2017, de 4 d'octubre.)

Integradora: L'avaluació del grau d'adquisició de les competències clau ha d'estar integrada amb l'avaluació dels continguts, en la mesura en què ser competent suposa mobilitzar els coneixements, les destreses, les actituds i els valors per a donar resposta a les situacions plantejades, dotar de funcionalitat els aprenentatges i aplicar l'aprenentatge des d'un plantejament integrador. (Art. 4 d'ORDRE 38/2017, de 4 d'octubre.)

Per tant el procés avaluador atindrà a les **tres fases de l'avaluació: inicial/diagnòstica**,

A continuació es mostren els criteris d'avaluació relacionats amb els seus continguts i competències

PERFIL D'ASSIGNATURA		
ASSIGNATURA:	GEOGRAFIA I HISTÒRIA	NIVELL: 2n ESO
BL	CRITERIS D'AVALUACIÓ	CCLV
1	2n.GH.BL1.1. Planificar la realització d'una indagació individual amb la guia del docent sobre les causes i conseqüències de fets i processos històrics i geogràfics corresponents a aquest nivell mitjançant la formulació de problemes a partir de preguntes i hipòtesis, i proposar un pla ordenat i flexible d'accions que facilite la selecció d'informació i recursos a partir de fonts diverses, l'estimació del temps necessari i l'organització del treball individual i grupal.	CAA SIEE
	2n.GH.BL1.2. Seleccionar i organitzar la informació rellevant, d'acord amb uns objectius previs, a partir de la comprensió de textos orals i escrits, continus i discontinus, usats com a fonts, als quals es pot accedir a través de diversos mitjans (biblioteques, internet, museus, eixides de camp), i aplicar estratègies, d'acord amb el seu nivell, de recerca, enregistrament, selecció i organització de la informació.	CCL CAA
	2n.GH.BL1.3. Interpretar les dades, les evidències i la informació mitjançant la seua representació en forma de gràfiques, línies de temps, diagrames, taules, informes o síntesis de conclusions, i situar els fets fonamentals en una perspectiva temporal quant a successió, simultaneïtat i durada, i en un context geogràfic.	CCL CAA
	2n.GH.BL1.4. Comunicar oralment o per escrit el procés d'aprenentatge i els seus resultats mitjançant textos corresponents a diversos gèneres; complir els requisits formals, l'adequació, la coherència i la correcció gramatical corresponent al seu nivell educatiu per a transmetre de manera organitzada els seus coneixements; interactuar en diversos àmbits amb un llenguatge no discriminatori, i utilitzar la terminologia conceptual adequada.	CCL CAA
	2n.GH.BL1.5. Usar diverses eines informàtiques per a buscar, seleccionar i emmagatzemar diversos documents, considerats com a fonts, de manera contrastada en mitjans digitals; col·laborar i comunicar-se per a elaborar continguts i interpretar-los compartint aquesta informació en entorns virtuals d'aprenentatge, i adoptar un comportament que previnga males pràctiques.	CD CAA SIEE
	2n.GH.BL1.6. Descriure aquells aspectes relatius als coneixements i les destreses històriques i geogràfiques que contribueixen al desenvolupament de les competències que es demanen per a continuar en estudis posteriors tant de caràcter acadèmic com professional, i relacionar aquestes competències amb les professions on s'usen.	CSC CAA
	2n.GH.BL1.7. Participar en equips de treball per a assolir metes comunes, assumint diversos rols amb eficàcia i responsabilitat; donar suport a companys i companyes, demostrant empatia i reconeixent les seues aportacions, i utilitzar el diàleg igualitari per a resoldre conflictes i discrepàncies.	SIIE
	2n.GH.BL1.8. Fer de manera eficaç tasques o projectes; tenir iniciativa per a emprendre i proposar accions, sent conscient de les seues fortaleses i febleses; mostrar curiositat i interès durant el seu desenvolupament, i actuar amb flexibilitat, buscant solucions alternatives.	SIIE CAA
2	2n.GH.BL2.1. Destacar aquells elements del medi natural que limiten l'assentament humà, i argumentar aquests límits a partir d'exemples que facen referència a espais de tots els	CMCT CSC

	continents mitjançant l'ús de mapes i altres fonts geogràfiques.	
3	2n.GH.BL3.1. Descriure la distribució de la població i de les principals aglomeracions urbanes a la Comunitat Valenciana, a Espanya, a Europa i al món, i relacionar-la amb diversos factors naturals i humans mitjançant la interpretació de mapes temàtics i d'imatges obtingudes per satèl·lit.	CSC CAA
	2n.GH.BL3.2. Relacionar els factors que expliquen la dinàmica natural de la població amb l'estructura demogràfica en països amb diferent nivell de desenvolupament humà i econòmic, i deduir alguns problemes actuals que deriven d'aquesta interrelació mitjançant l'anàlisi de diferents gràfiques i mapes.	CSC CAA
	2n.GH.BL3.3. Explicar els moviments migratoris i les seues conseqüències de caràcter demogràfic, econòmic i polític a partir de l'estudi d'exemples apareguts en els mitjans de comunicació, i mostrar la interconnexió entre regions que generen aquests desplaçaments mitjançant mapes de flux on es representen les direccions i la magnitud de la migració.	CSC CAA
	2n.GH.BL3.4. Debatre sobre alguns problemes demogràfics actuals i argumentar la validesa de les polítiques demogràfiques desenvolupades per a resoldre aquests problemes a partir de l'anàlisi dels seus efectes descrits en informes institucionals adaptats al nivell de l'alumnat.	CSC CAA SIEE
	2n.GH.BL3.5. Distingir diferents paisatges urbans com a resultat de la seua diversa funcionalitat en el procés d'urbanització mitjançant l'observació directa i l'anàlisi d'imatges, i justificar la importància de la ciutat en l'organització de territoris concrets.	CSC
	2n.GH.BL3.6. Explicar els processos de canvi que experimenten els espais urbans a partir de l'anàlisi dels canvis (paisatgístics, funcionals, socials i territorials) i detectar els problemes urbans consegüents i les polítiques urbanístiques relacionades amb l'expansió urbana.	CSC CAA
4	2n.GH.BL4.1. Identificar les diverses fases de processos de llarga durada com l'expansió dels regnes cristians en l'època medieval, la formació de la Monarquia Hispànica o la difusió de moviments artístics com el romànic, gòtic, el Renaixement i el Barroc, i assenyalar els canvis i les continuïtats rellevants que es donen en aquests processos.	CSC CAA
	2n.GH.BL4.2. Establir relacions entre diverses causes i conseqüències per a explicar processos històrics que es desenvolupen en l'Edat Mitjana i Moderna, i contrastar diverses explicacions historiogràfiques sobre aquests processos.	CSC
	2n.GH.BL4.3. Comparar diversos conjunts de creences, comportaments socials i institucions, i explicar a partir d'aquesta comparació alguns conflictes socials en l'Edat Mitjana, les desigualtats de classe i gènere, els canvis en les representacions artístiques o els moviments culturals com l'humanisme i la revolució científica.	CSC
	2n.GH.BL4.4. Contrastar la informació que proporcionen diverses fonts, tant primàries com secundàries, per a conèixer les característiques de les societats medievals i modernes o les seues contradiccions amb l'ajuda de pautes d'anàlisi, i mostrar els límits d'aquestes fonts en relació amb el biaix derivat del seu origen o autor o context a partir d'algun exemple concret.	CSC
	2n.GH.BL4.5. Destacar amb perspectiva històrica fets com el Camí de Sant Jaume, en tant que via de difusió de la cultura medieval, la formació d'Al-Àndalus, el procés de configuració de la Monarquia Hispànica, o la influència de l'humanisme, i inferir la relació d'aquests fets del passat amb fenòmens posteriors com el llegat cultural, el patrimoni històric, la influència d'un moviment cultural en l'art i la ciència o la identitat d'algunes comunitats o col·lectius.	CSC
	2n.GH.BL4.6. Destacar la diversitat cultural generada per les dinàmiques històriques de l'Edat Mitjana i Moderna en tant que ha representat un enriquiment del nostre patrimoni cultural, i plantejar-se com les diferències culturals van donar lloc també a situacions de discriminació (persecucions religioses, colonització americana, esclavitud) a partir del contrast de testimonis, imatges i representacions del passat.	CSC

5.2. RELACIÓ DELS CRITERIS D'AVUACIÓ AMB ELS ESTÀNDARS D'APRENTATGE

Segons el **Reial Decret 1105/2014**, de 26 de desembre, en el seu article 2 els estàndards d'aprenentatge avaluables es defineixen com a especificacions dels criteris d'avaluació que permeten definir els resultats d'aprenentatge, i que concreten el que l'alumne ha de saber, comprendre i saber fer en cada assignatura. Han de ser observables, mesurables i avaluables i permetre graduar el rendiment o assoliment aconseguit.

El seu disseny ha de contribuir i facilitar el disseny de proves estandarditzades i comparables. Aquests estàndards, juntament amb els criteris d'avaluació, seran el referent que ens indicarà si l'alumne en finalitzar l'etapa ha aconseguit els objectius generals d'etapa i les competències proposades.

Per això fem servir el **document pont** que planteja una relació entre els elements prescriptius del currículum: continguts, els criteris d'avaluació, els estàndards d'aprenentatge i les competències clau. I a més, proposa com a elements orientadors per a l'avaluació d'aquests continguts, desgranant els criteris d'avaluació en indicadors d'assoliment.

A la PDA trobarem aquests estàndards trets del document pont relacionats amb els criteris propis de cada unitat.

En l'**Ordre ECD/65/2015**, de 21 de gener, per la qual es descriuen les relacions entre les competències, els continguts i els criteris d'avaluació de l'educació primària, l'educació secundària obligatòria i el batxillerat s'explica que han d'establir-se les relacions dels estàndards d'aprenentatge avaluable amb les competències a les quals contribueixen, per aconseguir l'avaluació dels nivells d'acompliment competencials aconseguits per l'alumnat. És a dir, els estàndards d'aprenentatge determinen què ha de saber fer un alumne perquè pugui aconseguir els criteris d'avaluació als quals estan associats aquests estàndards d'aprenentatge. I al mateix temps, el superar aquests criteris d'evolució comportarà a determinar el nivell de superació de la competència o competències a les quals estan associats aquests criteris.

6. INSTRUMENTS D'AVALUACIÓ

Els instruments oficials que han d'emprar-se en l'avaluació seran els establits per la disposició addicional sisena del **Reial Decret 1105/2014**

L'avaluació dels processos d'aprenentatge de l'alumnat serà continua, tenint en compte els diferents elements del currículum.

Els criteris d'avaluació seran la referència fonamental per valorar el grau d'adquisició de les competències bàsiques i el de consecució dels objectius.

S'avaluarà tant els aprenentatges de l'alumnat com els processos d'ensenyament i la seua pròpia pràctica docent.

Els instruments d'avaluació seran els següents:

- Proves objectives: seran exàmens que inclouran continguts conceptuals, procedimentals i actitudinals. Es podran fer d'un o dos temes, així com trimestrals, segons la decisió pedagògica del docent.
- Quadern i altres tasques: s'inclouen les tasques d'aprenentatge així com les activitats realitzades en classe.
- Observació de l'actitud i la participació en classe de l'alumnat.

Cada instrument d'avaluació es relaciona a les unitats didàctiques amb els seus criteris d'avaluació corresponents

En el **desenvolupament de la PDA apareixen els criteris i continguts relacionats en cada unitat** amb els seus **indicadors d'assoliment** tal i com indica el **document pont**.

7. CRITERIS DE QUALIFICACIÓ

2n ESO	1 examen per cada 1 o 2 temes a criteri del professor.	65% nota per exàmens o treballs parcials (a elecció del professor) 25% seguiment de la llibreta i procediments. 10% actitud.	A criteri del professor. Es podran fer proves de recuperació per avaluacions o final, la nota de la qual sols serà de 5 o excepcionalment de 6.	Mitjana de les tres avaluacions.	Examen extraordinari La nota final serà la de l'examen.
--------	--	--	---	----------------------------------	---

8. METODOLOGIA. ORIENTACIONS DIDÀCTIQUES

8.1. INTRODUCCIÓ METODOLÒGICA:

Aquesta proposta metodològica està basada en aspectes teòrics extrets dels darrers estudis sobre la metodologia didàctica. Aquest apartat és de vital importància per a que s'aconsegueixquen els objectius desitjats i suposen una concepció útil de les Ciències Socials aplicades a la docència. Seguint en aquesta línia, i en paraules de J. Mainer, cal parar atenció a la importància en una aproximació més adequada als problemes de la vida quotidiana que impliquen l'enriquiment i complexitat del pensament de l'alumne i la seua maduresa cap a formes autònomes i crítiques de pensament. Les disciplines, per tant, no deuen ser la meta referencial per la construcció del coneixement, pel contrari, la meta és construir un coneixement general per ser aplicat a distints contextos, i que al temps oriente i done un nou sentit a tots els altres coneixements. Des d'aquesta opció es garanteix la transferència del coneixement après al context escolar cap als contextos quotidians en els que l'alumne es mou, sent açò el que constitueix una finalitat educativa fonamental.

8.2. METODOLOGIA GENERAL DE L'ÀREA

La finalitat última de l'àrea és aconseguir la transmissió i la posada en pràctica de valors que afavorisquen la llibertat personal, la responsabilitat, la ciutadania democràtica, la solidaritat, la igualtat, i la justícia, i també potenciar actituds i comportaments que contribuïsquen a superar qualsevol tipus de discriminació. Aquests coneixements, actituds i valors són la base per a la participació ciutadana crítica i responsable en diversos àmbits. Aquesta participació ha de basar-se en el diàleg igualitari i en el respecte de les diferències entre grups des del referent dels drets humans.

OBJECTIUS	ESTRATÈGIES METODOLÒGIQUES GENERALS
<p>Geografia</p> <ul style="list-style-type: none"> Promoure el coneixement de la distribució, localització i interconnexió dels diferents elements que caracteritzen els llocs i els espais geogràfics de diferent magnitud, de les societats que l'habiten i de la diversitat cultural, de l'ús que fan dels recursos del medi natural i de l'organització del territori. Contribuir perquè els alumnes compreguen les interaccions entre els fenòmens naturals i les activitats humanes que expliquen les transformacions dels espais i regions Ajudar-lo a buscar explicacions dels grans processos de canvi, els desequilibris territorials i els problemes socials principals que caracteritzen el món actual, inclosos els que afecten el medi natural. Animar els alumnes a buscar la transformació de la realitat existent. Sensibilitzar pel valor dels paisatges i l'ús i conservació dels recursos ambientals per a aconseguir un desenvolupament sostenible i just. Representar els elements que configuren l'espai geogràfic i les interrelacions a través de plànols i mapes que faciliten el raonament 	<p>Plantejament de projectes, que afavorisquen la indagació col·lectiva, la resolució de problemes, l'estudi en profunditat de casos, l'aprenentatge dialògic, les simulacions, els jocs de rol o els debats sobre processos oberts.</p> <p>Motivació, participació per a aprofitar diversos contextos socials que permeten integrar aprenentatges no formals i la col·laboració amb la comunitat educativa.</p> <p>Integració d'activitats lligades a pràctiques socials com la visita a museus de diferent tipus, la realització d'itineraris per a fer observacions directes, les visites a llocs amb un elevat patrimoni històric, artístic o natural o la creació de continguts per a informar, sensibilitzar la comunitat o participar en debats socials fent propostes.</p>

<p>sobre els fenòmens geogràfics i la problemàtica en espais que van des dels aspectes locals fins als globals.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Proporcionar les eines que ajuden els alumnes a resoldre problemes en els contextos propis de la vida quotidiana i l'entorno social, de l'àmbit acadèmic i per a desenvolupar, amb garanties posteriors, estudis de caràcter acadèmic o professional. 	<p>Aprofitament de l'entorn que constitueix la Comunitat Valenciana tant com a base del desenvolupament d'activitats d'aprenentatge com servir de context social.</p>
<p>Història</p> <ul style="list-style-type: none"> • Crear en els alumnes marcs de pensament que els permeten comprendre la dimensió temporal i causal dels fenòmens històrics. • Contribuir perquè els alumnes puguen construir explicacions que tinguen en compte els motius, les creences i els projectes dels individus i els grups socials en un determinat context històric. • Facilitar que comparen les formes de vida de societats en diferents llocs i èpoques, i compreguen els processos de canvi i les continuïtats pròpies dels afers humans. • Entendre la diversitat i complexitat de l'experiència humana, les relacions entre diferents grups i els desafiaments i conflictes que han d'afrontar. • Ampliar i enriquir la experiència personal de l'alumnat. 	

L'enfocament metodològic ha de contribuir perquè els alumnes mobilitzen els seus recursos per afrontar situacions problemàtiques relatives a diversos contextos. Per a fer-ho és necessari triar diferents models didàctics que proposen ambients motivadors adequats als aprenentatges perseguits. Les seqüències didàctiques implícites en aquests models han d'encaminar-se a la realització de pràctiques socials que donen sentit a aquests aprenentatges i comprometen l'alumnat.

Els objectius que els alumnes han d'assolir mitjançant el treball en l'àrea de Geografia i Història i les estratègies metodològiques generals que orientaran aquest treball es resumeixen en la taula següent.

8.3. METODOLOGIA:

a) El coneixement emancipador de l'alumne deu organitzar-se al voltant de problemes socials. Les disciplines deuen estar al servei de les finalitats educatives, sent els problemes socials (econòmics, polítics, artístics...) passats i actuals els que deuen ser objecte d'ensenyament. El tractament de problemes constitueix un plantejament d'ensenyament-aprenentatge obert i complex, permetent al professor i als alumnes construir el coneixement des de la interacció, i a més permet l'adquisició de competències bàsiques.

Cal tenir present, com apunta J.M. Bonafé, que no sols tenim per objecte d'ensenyament allò que volem que es sàpia de la nostra disciplina, sinó el procés que es desenvolupa en l'aula. Com afirma Stenhouse no debem hipotecar tot l'aprenentatge al rendiment final perquè el procés és molt valuós. Importa que l'alumne siga autònom/guiat en el procés de coneixement. L'alumne ha de prendre consciència d'alternatives davant un problema, oferint-li en tot moment una perspectiva oberta i reformista del món en el qual viu.

b) El model metodològic: pretén evidenciar la pluralitat de paradigmes científics, el multiperspectivisme dels processos històrics, i el caràcter històric de les veritats científiques. La teoria cognitiva que està al darrere d'aquest mètode es caracteritza per la importància que tenen les idees prèvies de l'alumne a l'hora d'abordar una determinada temàtica, per reorientar-les cap a un coneixement científic. D'aquesta forma es connectaran els coneixements anteriors amb els nous, corregint o millorant si escau possibles errors conceptuals. En aquest sentit, per a Pilar Maestro González, l'establiment de relacions entre els coneixements previs de l'alumne i els nous coneixements no és una operació intel·lectual de tipus general, sinó que guarda una estreta relació amb l'especificitat de cada matèria. Es considera que molts fracassos en la comprensió escolar de les Ciències Socials parteixen precisament d'aquestes concepcions prèvies, no considerades de forma efectiva per la metodologia del coneixement.

Les finalitats del model metodològic mixt que plantege tenen per objecte desenvolupar coneixements i habilitats (aprendre a aprendre), combinar les finalitats socials i personals de

l'alumne, impulsar un coneixement significatiu (per provocar l'interés) i divergent que planteje interrogants front a un coneixement tancat (acabat), així com la construcció de competències bàsiques.

Aquesta metodologia didàctica asumeix **el paper del docent** com a generador i impulsor d'activitats d'ensenyament-aprenentatge, com a motivador de l'interés entre l'alumnat, fomentarà l'aprenentatge col·lectiu i individual (no-excloent), i evidenciarà la contraposició entre coneixement quotidià i científic.

c) Respecte al model d'història ensenyada: es centrarà en models de projectes basats en activitats al voltant de processos o problemes històrics que a ser possible connecten amb processos o problemes actuals. Es pretén que l'alumne construeixca el seu propi pensament crític a partir de propostes didàctiques desenvolupades a l'aula tant en activitats diverses com en la narració-exposició de temes o problemes introduïts pel professor seguint la teoria cognitiva constructivista. Com apunta J.M. Bonafé, el mode en que s'organitzen en l'aula les experiències d'aprenentatge determinarà per una banda les possibilitats i qualitat amb que realment aprèn l'alumne el contingut, i per altra banda la qualitat amb que aprèn altres coneixements.

Cal parlar especial atenció al procés de construcció del coneixement en el qual participa l'alumne, per a que tinga capacitat de manipular i controlar la informació i el coneixement, perquè així a més desenvolupa moltes més capacitats (com crear-se una opinió crítica), i tractant tasques polivalents que desenvolupen molts més objectius que en un principi no preveïem.

d) Els criteris importants per al disseny d'activitats: seran aquells que permeten passar d'allò concret a allò abstracte; que presten atenció a la diversitat de l'alumne; que l'alumne se senta el principal agent de l'activitat; que motiven l'alumne i li provoquen interés; que conviden a l'exploració i la investigació; que no reproduïxquen estereotips; que estiguen d'acord amb el currículum oficial; que potencien el desenvolupament d'activitats; que proporcionen expectatives d'èxit o fracàs tant per l'alumne com per al professor, suposant un repte per ambdós; i que l'alumne tinga la noció que allò que està fent té alguna utilitat. Les activitats que poden aconseguir aquestos criteris, segons Doyle, són les activitats de memorització (en menor mesura), de rutina-procedimentals, de comprensió i d'opinió, tant en grup com individuals.

En les activitats proposades es farà ús de **diversos recursos** com imatges, mapes, croquis,... ja que són molt importants no sols en la seua funció il·lustrativa perquè admeten i estimulen interpretacions i comparacions, sinó també i sobretot plantejen als alumnes el repte d'una comprensió interpretativa (Rüssen). També emprarem textos que transmeten experiències, deuen ser interpretables, extrapolables a l'actualitat, atractius, i deuen induir a preguntes.

Respecte les TICS, Internet és una eina clau molt útil per al desenvolupament del coneixement. En aquest sentit s'aprofitarà per a que els alumnes busquen informació sobre processos o problemes històrics, artístics o geogràfics (al passat i a l'actualitat) per desenvolupar altres activitats. A més, l'assignatura tindrà un blog en el que es trobaran tots els recursos tractats a classe i on els alumnes podran afegir el que consideren oportú en un espai dedicat a tal efecte.

Totes les activitats desenvolupades a l'aula i fora d'ella estaran guiades com és obvi pel professor, el qual anirà introduint nous coneixements a l'alumne per a que vaja adaptant-los a la seua estructura cognitiva. El desenvolupament d'aquesta proposta didàctica a l'aula s'ha de dur a terme de forma dinàmica, emprant tots els recursos materials i didàctics que estiguen a disposició, com per exemple l'ús de projectors, video-televissió, internet...

e) Valoració del model: aquest model mixt d'ensenyament-aprenentatge derivat de metodologies constructivistes que es planteja té una sèrie d'**avantatges i inconvenients**. Pel que fa als primers, han quedat suficientment explicats en aquest punt que ara conclou. Respecte les mancances -que sempre deuen ser asumides i millorades en qualsevol proposta didàctica- es concreten en crítiques al voltant d'una possible lentitud del procés d'aprenentatge i una menor atenció a les especificitats de la disciplina, aspectes que s'intentarà minimitzar al màxim. Aquest model és en l'actualitat un model ben valorat per la investigació didàctica, conduint de forma eficaç cap a un coneixement més ampli i complex de l'alumne.

8.3. SELECCIÓ DE MATERIALS I RECURSOS:

a) El llibre de text: serà emprat com a recolzament per l'alumne, sent una eina més dins les que es plantejaran a l'hora del desenvolupament de les unitats didàctiques. El manual ha de

complir una sèrie de característiques importants: format clar, on l'ordre i la senzillesa siguin cabdals; estructura didàctica, per reconèixer les intencions didàctiques, els punts principals del contingut,... ; proximitat amb l'alumne, on el llenguatge emprat juga un paper decisiu. També la matèria presentada deu guardar relació amb les experiències i expectatives dels alumnes, així com crear l'interés i la curiositat; En relació amb la classe, cal concedir espai als alumnes per a que desenvolupen la capacitat d'argumentar i criticar, oferint documentació ampla. A l'hora d'escollir un manual, el departament deu decantar-se per aquell que s'aproxime en major grau a les pautes explicades anteriorment o bé confeccionar una adient documentació.

b) L'alumne contarà en les unitats didàctiques amb: l'índex dels continguts, mapes conceptuals, possibles preguntes d'examen, textos històrics, gràfiques, imatges, mapes històrics, presentacions audiovisuals, activitats, etc. Aquest apartat es desenvoluparà a les Unitats Didàctiques corresponents i estarà present al blog de l'assignatura.

c) A l'inici del curs es proposarà als alumnes una prova inicial de comprensió lectora per tal d'observar la maduresa i la capacitat de comprensió (annex XVI).

d) Durant el curs es plantejarà la lectura d'un llibre i l'elaboració d'una fitxa bibliogràfica (annex XVII). Llibre a triar entre : *Així vivien en Al-Àndalus*. Jesús Creus Romero de Tejada (Anaya Infantil i Juvenil) o *Espanya medieval: musulmans, jueus i cristians*. Fernando Aznar (Anaya Infantil i Juvenil).

e) Elaboració d'un joc sobre qüestions que versen sobre els continguts desenvolupats a les unitats didàctiques.

f) Respecte les activitats complementàries fora del centre:

Aquestes s'especifiquen al punt 12 de la presente programació i als Annexos.

9. MESURES DE RESPOSTA EDUCATIVA PER A LA INCLUSIÓ DE L'ALUMNAT AMB NECESSITAT ESPECÍFICA DE SUPORT EDUCATIU O AMB ALUMNAT QUE REQUERISCA ACTUACIONS PER A LA COMPENSACIÓ DE LES DESIGUALTATS

Marc legal:

TÍTOL II "Equitat en l'educació" en el seu capítol referent al "Alumnat amb necessitat específica de suport educatiu" de la **Llei orgànica 2/2006 de 3 de maig d'Educació amb les modificacions establides en l'apartat 57 de l'actual llei vigent Llei orgànica 8/2013 de 9 de desembre per a la Millora de la Qualitat Educativa** que determina que correspon a les administracions educatives assegurar els recursos necessaris perquè els alumnes i alumnes que requerisquen una atenció educativa diferent a l'ordinària, per presentar necessitats educatives especials, per dificultats específiques d'aprenentatge, TDAH, per les seues altes capacitats intel·lectuals, per haver-se incorporat tard al sistema educatiu, o per condicions personals o d'història escolar, puguen aconseguir el màxim desenvolupament possible de les seues capacitats personals, i en tot cas, els objectius establits amb caràcter general per a tot l'alumnat.

Atendrem també les premisses establides en el **capítol II** que fa referència a la "Compensació de les desigualtats en educació"

A més atendrem les premisses establides en el **Capítol V "Atenció a la diversitat"** del **Decret 87/2015**, pel qual estableix el currículum i desenvolupa l'ordenació general de l'educació secundària obligatòria i del batxillerat en la Comunitat Valenciana que regula:

Article 11. Aspectes generals d'atenció a la diversitat

Article 12. Pla d'atenció a la diversitat i inclusió educativa

Article 13. Mesures de suport i reforç

Article 14. Identificació, valoració i intervenció de necessitats específiques de suport educatiu

I atendrem finalment al **DECRET 104/2018**, de 27 de juliol del Consell, pel qual: "es desenvolupen els principis d'equitat i d'inclusió en el sistema educatiu valencià per a determinar les actuacions pertinents cap a l'alumnat amb necessitat específica de suport educatiu o de compensació educativa" determinant **MESURES DE NIVELL III I IV**.

Així doncs, els principis pels quals es regeix es basen en l'escola comprensiva que contempla el nostre Sistema Educatiu, que fonamenta que cal atendre l'alumnat en funció de les seues capacitats, interessos i motivacions.

Els alumnes requereixen respostes educatives diferenciades, després, per a atendre a diversitat de l'alumnat, l'actuació educativa anirà encaminada a:

- o Dur a terme mesures d'ensenyament adaptatiu, on els objectius i continguts es mantenen constants, mentre que la manera en com els alumnes s'acosten a l'adquisició dels mateixos és el que es diversifica: atendre la diversitat tant per dèficit com per excés.
 - o Proposar activitats diversificables (la mateixa per a tots però amb diferent dificultat) i diverses (diferents per a cada alumne o grup en funció de les seues capacitats, destreses, interessos i motivacions).
 - o Establir, per a determinats alumnes, propostes curriculars que suposen una adaptació al ritme dels seus aprenentatges
 - o Dur a terme una acció pedagògica diferent, dirigida a aquells alumnes que adquireixen els objectius i continguts en moments diferents del temps.
 - o Dur a terme activitats grupals i agrupacions flexibles.
 - o Coordinació amb els professionals de suport a l'acció educativa del centre (Prof de suport, Prof. De PT, d'Audició i llenguatge, Orientador, serveis socials...) a fi d'oferir una proposta curricular que done resposta a les necessitats de l'alumnat.
- En aquest sentit al desenvolupament de cada Unitat Didàctica s'explicarà com s'efectuaran les modificacions per a l'alumnat amb necessitats educatives específiques, que a grans trets s'orientaran cap a l'adequació de continguts i procediments a adquirir, tant per si cal reforçar com ampliar els aspectes desenvolupats a cada unitat didàctica.

Respecte els alumnes nou-vinguts, l'institut té un pla d'acollida per al reforç en la seua integració. Cal esmentar que aquests alumnes no tenen cap dificultat a l'hora d'entendre i escriure el desenvolupament de les matèries, i per tant cap dificultat d'aprenentatge. Si més no, atenent a la realitat de la diversitat de l'alumnat, les distintes capacitats i les diverses formes d'aprenentatge, les unitats didàctiques estan plantejades per a que assoleixen el màxim grau de desenvolupament que potencialment puga assumir cada alumne, i hi ha previstes activitats de reforç o ampliació pertinents segons els casos específics. Aquestes són les següents:

NIVELL I: va dirigit a la comunitat educativa, aquesta haurà d'elaborar tota una sèrie de mesures que els òrgans de govern, coordinació i participació del centre hauran de proposar i aprovar. Els documents on s'especifiquen les mesures seran el projecte educatiu del centre i el pla d'actuació a la millora (PAM).

NIVELL II: el segon nivell de resposta passa a ser responsabilitat del grup o classe. Serà per mitjà de les programacions didàctiques que s'atindrà a la diversitat que hi puga existir en el grup. Mitjançant activitats d'ampliació i reforç es farà possible el desenvolupament de les competències i previndre així les dificultats d'aprenentatge que hi puguen aparèixer. Així com actuacions transversals que fomenten la igualtat, el benestar i la convivència. És per açò que moltes de les activitats desenvolupades durant el curs han estat pensades per a ser realitzades per grups. El treball en grup cooperatiu és una estratègia de treball molt potent per a atendre la diversitat dins de l'aula en aquest nivell de resposta. Per mitjà d'aquesta tècnica es construeix de manera conjunta el coneixement escolar i permet l'ajuda mútua en el camí per assolir els objectius i competències que s'adquiriran en cada activitat. Els alumnes amb una major capacitat o rendiment podran ajudar a aquells que no tenen tanta capacitat. Per tal que el treball per grups siga fructífer els alumnes que formen cada grup seran col·locats de manera seleccionada, així s'assegura que hi haja un equilibri d'estudiants més avançats i estudiants que els costa més en cada grup. Aquest nivell de concreció es desenvoluparà en el nostre departament amb el 2n PMAR, que treballa per àmbits de coneixement.

NIVELL III: el tercer nivell de resposta a la diversitat requereix d'un enfocament diferenciat i individual o en grup. Aquest nivell de resposta exigeix actuacions d'acompanyament i suport personalitzat per l'alumna o alumne que ho necessite. Aquest nivell de concreció es desenvoluparà en el nostre departament amb el 2n PAC. Així mateix, l'existència d'alumnat amb altes capacitats es correspon a aquest nivell, i tindran les adaptacions d'enriquiment corresponents que considere el professorat.

NIVELL IV: aquest nivell correspon a l'adaptació curricular individual significativa (ACIS), una mesura curricular extraordinària dirigida a l'alumnat amb necessitats educatives especials amb un desenvolupament competencial valorat amb els instruments adequats i amb la col·laboració del Departament d'Orientació, que presenta un desenvolupament inferior a dos o més cursos.

9.2 MESURES D'ATENCIÓ A LA DIVERSITAT

NIVELL 3 Totes les mesures del Nivell 2 +		RESPONSABLES: Tutor/a i equip docent i professorat que participa a les mesures addicionals i, si escau la col·laboració del professorat de suport i l'assessorament del professorat d'orientació i altres agents externs.
ACCÈS O PRESENCIA	APRENTATGE I ASSOLIMENT	PARTICIPACIÓ I SENTIT PERTINENÇA

Atendrem les mesures plantejades en l'Article 14 "Mesures de resposta educativa per a la inclusió" del DECRET 104/2018, de 27 de juliol del Consell, pel qual es desenvolupen els principis d'equitat i d'inclusió en el sistema educatiu valencià.

A continuació presentem a la taula **exemples de mesures de resposta per a la inclusió dels Nivells III i IV**

Seguiment intensiu del control de l'assistència i desenvolupament de les actuacions específiques del **protocol d'absentisme** acordat al centre (fases d'inici i manteniment).

Adequació i **accessibilitat** personalitzada dels mitjans comuns (espais, mobiliari, recursos tecnològics i materials didàctics i curriculars) d'una actuació o programa addicional d'aquest nivell.

Accessibilitat personalitzada dels mitjans comuns a les activitats **extraescolars i complementàries**

Acompanyament personalitzat per sol·licitar **beques i ajudes** econòmiques.

Proves d'accés a Graduat d'Educació Secundària per a majors de 18 anys, proves d'avaluació de les competències clau de nivell 2 de qualificació professional, proves d'accés a FPGM i FPGS, proves d'accés a Batxillerat per a majors de 20 anys, proves d'accés a estudis artístics superiors, proves d'ingrés a la universitat per a majors de 25 i 45 anys.

Organització dels **agrupaments heterogenis** per a les actuacions o programes addicionals d'aquest nivell.

Organització de la **docència compartida** i del suport del professorat especialitzat i altres professionals externs dins de l'espai comú pel desenvolupament de les actuacions o programes addicionals d'aquest nivell.

Coordinació del tutor/a amb el professorat del centre i els professionals de suport interns i externs que participen a les actuacions o programes addicionals

Adequació personalitzada de les programacions didàctiques (ACI) com adequacions metodològiques i per l'avaluació dels aprenentatges de les activitats de les unitats didàctiques.

Actuacions i programes de **reforç dins i fora de l'horari lectiu**. Exemples. Club de deures fora de l'horari lectiu, tallers de reforç i acompanyament escolar, etc Assignatures de lliure configuració autònoma d'opció: **tallers de reforç**.

Repetició de curs en l'ensenyament bàsic. **Plans específics de reforç** per l'alumnat que repeteix un curs.

Actuacions i programes d'**enriquiment curricular** dins i fora del horari lectiu Actuacions i programes de

desenvolupament de la competència lingüística:

E. Infantil. Programes d'estimulació i desenvolupament del llenguatge oral

E. Primària. Millora de la competència comunicativa oral **ESO**. Tallers de reforç i aprofundiment per a la millora de la CCLI

FPA. Cursos de competència comunicativa en llengües estrangeres (Exemples: Espanyol i Valencià per estrangers) Cursos de preparació per a les proves d'acreditació de coneixement del Valencià Cursos per a l'aprenentatge del valencià i del castellà per a persones novingudes.

Totes les etapes.

Grups de conversa i de desenvolupament de l'expressió oral organitzats amb voluntaris. Activitats **d'ensenyament intensiu de les llengües CV** per l'alumnat de nova incorporació o procedent d'altres comunitats.

Flexibilització de l'escolarització per a l'**alumnat d'incorporació tardana** al sistema educatiu valencià en l'ensenyament bàsic

Mesures per a l'alumnat **esportista** d'alt nivell, d'alt rendiment o d'elit

Mesures per a l'alumnat que cursa **ensenyaments professionals de Música i/o Dansa**

ESO

Programa de millora de l'aprenentatge i el rendiment (**PMAR**). Programa de reforç per al quart curs de l'Educació Secundària Obligatoria (**PR4**).

Programa d'aula compartida (**PAC**) per a l'alumnat en risc d'exclusió social.

FP

Formació Professional Bàsica i Formació Professional Bàsica de segona oportunitat

FPA

Programes per adquirir i actualitzar la formació bàsica presencials i a distància: GES 1 i GES 2

Cursos de preparació per a les proves d'avaluació de les

Actuacions amb un grup diferenciat d'alumnat d'un grup classe, dins i fora de l'horari lectiu, pel desenvolupament d'actituds de respecte i tolerància, habilitats d'autoregulació del comportament i les emocions i habilitats de **comunicació interpersonal i relació social** per a la interacció positiva en diversos contextos.

Notificació de possible situació de **desprotecció** des de l'àmbit educatiu.

Fase de prevenció davant **supòsits de violència** i desprotecció (O 62/2014 de 28 de juliol) amb un grup diferenciat d'alumnat amb acompanyament dels implicats.

Protocols d'**atenció sanitària** front a determinades situacions d'**emergència mèdica** (diabetis, crisis epilèptiques, crisis asmàtiques, etc)

Protocols d'atenció sanitària específica a l'alumnat amb problemes **de salut crònics**.

Actuacions per a grups diferenciats d'alumnat d'un grup classe **fora de l'horari lectiu** per a la participació en activitats socials, culturals i d'oci organitzades en col·laboració amb l'entorn local i institucions i organismes externs.

FPA

Cursos de promoció de la participació sociocultural i laboral, de competència digital i d'educació medio-ambiental.

Mesures educatives de **disciplina positiva** de col·laboració en tasques comunitàries i/o del centre

Aula de convivència com espai de reflexió i aprenentatge d'habilitats per a la participació.

Acompanyament personalitzat per a desenvolupar implicació, autoestima, confiança a les pròpies possibilitats i fortaleces amb el suport de les estructures de tutoria entre iguals i equips de mediadors.

Acompanyament personalitzat per a desenvolupar habilitats d'autoregulació del

NOTA. La classificació de les mesures de resposta segons les dimensions de l'Educació Inclusiva és orientativa ja que totes estan relacionades i es reforcen unes a altres. Les mesures de resposta s'han inclòs en la dimensió amb la qual estan preferentment relacionades.

NIVELL 4 Totes les mesures del Nivell 2 i 3+		RESPONSABLES: Tutor/a i equip docent amb la intervenció directa del professorat de suport, del personal no docent de suport, del professorat d'orientació i altres agents externs.
ACCÈS O PRESENCIA	APRENTATGE I ASSOLIMENT	PARTICIPACIÓ I SENTIT PERTINENÇA

<p>Adaptació de les proves d'accés a CF/Ensenyaments de Règim especial/ Accés a la Universitat (PAU) i de totes les proves d'accés per persones adultes.</p> <p>Adequació i accessibilitat personalitzada dels mitjans específics o singulars (espais, mobiliari, recursos tecnològics i materials didàctics i curriculars).</p> <p>Accessibilitat personalitzada a les activitats extraescolars i complementàries amb mitjans específics o singulars.</p> <p>Provisió personalitzada de productes de suport tècnics i tecnològics. Sistemes alternatius de comunicació amb i sense suport.</p> <p>Col·laboració per sol·licitar beques i ajudes econòmiques amb l'alumnat amb necessitats educatives especials.</p> <p>Reserva de places per als estudis de Formació Professional per a l'alumnat amb diversitat funcional.</p> <p>Coordinació amb els professionals dels serveis socials, salut i salut mental, ajuntaments, centres proveïdors de serveis, centres d'estimulació primerenca, i recursos de suport a per a la discapacitat auditiva, discapacitat visual (ONCE), discapacitat motora, discapacitat intel·lectual (Ex. ASINDOWN), (...) i altres.</p> <p>Coordinació amb els professionals de les unitats específiques, centres d'educació especial, Unitats d'atenció i intervenció del pal PREVI (UAI) i d'escolarització transitòria (UET/HDIA).</p>	<p>Programes específics personalitzat per a l'adquisició i ús funcional de la comunicació, el llenguatge i la parla.</p> <p>Adaptacions curriculars individuals significatives del currículum comú (ACIS)</p> <p>Programes específics amb currículum personalitzat per a l'estimulació sensorial i cognitiva, l'aprenentatge motor i aprenentatge d'hàbits d'autonomia personal, etc.</p> <p>Flexibilització en la durada de l'etapa per a l'alumnat amb altes capacitats intel·lectuals</p> <p>E. INFANTIL Flexibilització en l'inici de l'escolarització en el segon cicle d'Educació Infantil Pròrroga d'un any més de permanència en l'etapa d'Educació Infantil per a l'alumnat amb necessitats educatives especials E. PRIMÀRIA/ESO Prolongació d'un any més d'escolarització en l'ensenyament bàsic per a l'alumnat amb necessitats educatives especials BATX Flexibilització en la durada de l'etapa del Batxillerat Exempcions de qualificació per l'alumnat amb necessitats educatives especials FP Certificació de mòduls d'un cicle formatiu i de les unitats de competència adquirides Programes Formatius de Qualificació Bàsica Flexibilització en la durada i el període d'escolarització de l'etapa de Formació Professional per l'alumnat amb necessitats educatives especials FPA Itinerari formatiu personalitzat per a les persones</p>	<p>Pla personalitzat per desenvolupament implicació, autoestima, confiança en les pròpies possibilitats i fortaleces. (*)</p> <p>Pla personalitzat per a l'aprenentatge d'hàbits d'autoregulació del comportament i les emocions, habilitats de comunicació interpersonal i relació social en diversos contextos. (*)</p> <p>Pla personalitzat amb l'alumnat que presenta alteracions greus de conducta com a part d'un protocol d'actuació en supòsits de conductes i comportaments que alteren la convivència en forma greu i recurrent en el centre i l'aula (A l'Ordre 62/2014). Aquest pla es desenvolupa amb intervenció de recursos personals i altres agents externs especialitzats com són, entre altres, educadors socials i els tècnics d'integració social.</p> <p>Fases de comunicació, intervenció i seguiment dels protocols de prevenció i intervenció de supòsits de violència i desprotecció (O 62/2014 de 28 de juliol) amb un alumne o alumna determinat amb la seua família. (*)</p> <p>Pla terapèutic del annex IX del Protocol de salut mental (Resolució 11 de desembre de 2017) (*)</p> <p>*Totes aquestes actuacions formen part de l'Actuació Personalitzada</p>
---	---	--

Procediments administratius i tasques per formalitzar i desenvolupar l'**escolarització transitòria en Unitats Educatives Terapèutiques (UET/HDIA)** de l'alumnat que presenta determinades condicions de salut mental.

amb necessitats educatives especials

Desenvolupament de la **docència directa**, activitats d'aprenentatge i avaluació, amb l'alumnat amb **escolarització transitòria en Unitats Educatives Terapèutiques (UET/HDIA)**.

10. UNITATS DIDÀCTIQUES

10. 1. Objectius de la unitat, continguts, criteris d'avaluació, competències, activitats d'ensenyament aprenentatge, recursos didàctics, activitats d'avaluació i activitats de reforç i ampliació

*Aquest punt es troba desenvolupats a cada unitat didàctica a la Programació Didàctica de Aula

U.D. 1. DE L'ANTIGUITAT A L'EDAT MITJANA.

1. Introducció i breu desenvolupament històric de l'Edat Mitjana.
2. Els Pobles Germànics i l'Imperi carolingi:
 - 2.1. Les invasions bàrbares i els Pobles Germànics.
 - 2.2. L'Imperi Carolingi.
3. Bizanci: l'Imperi Romà d'Orient.
- L'Íslam:
 - 4.1. Mahoma i l'Íslam.
 - 4.2. L'expansió de l'Íslam.

U.D. 2. EL FEUDALISME I LA SOCIETAT FEUDAL. L'ART ROMÀNIC

- PART A:
1. El Feudalisme:
 - 1.1. Què és el feudalisme i orígens del feudalisme.
 - 1.2. Una societat estamental.
 2. La monarquia Feudal.
 3. La noblesa.
 4. El camperolat.
 5. L'Església:
 - 5.1. El paper i organització de l'Església.
 - 5.2. Les ordenes religioses i els monestirs.
 - 5.3. Les croades.
- PART B:
1. El romànic: un art religiós.
 2. Les esglésies romàniques.
 3. L'escultura i la pintura romàniques: objectius, característiques i tipus.
 4. El camí de Sant Jaume.

U.D. 3. LA CIUTAT MEDIEVAL. CULTURA I ART GÒTIC.

1. Introducció: creixement i crisi.
2. Expansió agrària i creixement demogràfic.
3. La ciutat medieval:
 - 3.1. L'activitat econòmica de la ciutat: comerç i artesanía.
 - 3.2. La ciutat, la burgesia i la cultura urbana.
4. L'arquitectura gòtica.

U.D. 4. AL-ANDALUS.

1. Evolució política de l'Àndalus:
 - 1.1. La conquesta musulmana de la Península Ibèrica.
 - 1.2. Fases de la dominació musulmana: emirat, califat, regnes de taifes, i regne nassarita de Granada.
2. Economia i societat de l'Àndalus.
3. La cultura musulmana i a la Península Ibèrica; L'art hispanoàrab.
4. El Sarq Al-Àndalus.

U.D. 5 ELS REGNES CRISTIANS PENINSULARS. S.VIII-XII.

1. Introducció i breu desenvolupament històric des del segle VIII al segle XI.
2. La resistència i formació dels regnes cristians peninsulars partint des dels principals nuclis: la serralada cantàbrica i els pirineus (s.VIII, IX i X).
3. Les primeres conquestes cristianes peninsulars i les seues repoblacions per Castella, Aragó i comtats Catalans (s. X i IX).
4. La consolidació dels regnes cristians: Castella, Portugal i C. d'Aragó (s. XI-XII).

U.D. 6. ELS REGNES CRISTIANS PENINSULARS. S. XII-XV

1. Introducció i breu desenvolupament històric des del segle XII al segle XV.
2. Les noves conquestes i les seues repoblacions (s. XII i XIII).
3. Diversitat cultural i convivència: cristians, musulmans i jueus.
4. L'economia castellana i el comerç a Aragó.
5. La Corona de Castella i d'Aragó als segles XIV-XV.

U.D. 7. EL REGNE DE VALÈNCIA.

1. Conquesta i repartiment del Regne de València.
2. Població i societat al Regne de València.
3. Economia del Regne de València.
4. Institucions del Regne de València.
5. L'art gòtic valencià.

U.D. 8. ELS ORÍGENS DE L'EDAT MODERNA

1. Europa a la fi del segle XV
2. La monarquia dels Reis Catòlics: unió i política
3. La monarquia dels Reis Catòlics: regències i llegat
4. Els grans descobriments
5. Repartiment i exploració del Nou Món
6. L'Amèrica precolombina
7. Renaixement i humanisme

U.D. 9. EL SEGLE XVI. L'HEGEMONIA HISPÀNICA

1. La divisió religiosa d'Europa
2. Carles I
3. Felip II
4. Conquesta i colonització del Nou Món
5. El Renaixement ple
6. El Regne de València: dels Reis Catòlics a Felip II

U.D. 10. LA CRISI DEL SEGLE XVII.

1. El món del segle XVII
2. La crisi del segle XVII
3. Els inicis de l'hegemonia francesa

4. Absolutisme i parlamentarisme
5. L'art barroc
6. El naixement de la ciència moderna

U.D. 11. LA MONARQUIA HISPÀNICA AL SEGLE XVII.

1. Un segle de contrastos: Felip III
2. Un segle de contrastos: Felip IV i Carles II
3. L'Amèrica hispana en el segle XVII
4. El Segle d'Or espanyol
5. El Regne de València en el segle XVII

U.D. 12. LA POBLACIÓ MUNDIAL.

1. La distribució i la densitat de població.
2. El moviment natural de població:
 - 2.1. la natalitat.
 - 2.2. la mortalitat.
 - 2.3. el creixement natural.
3. Els models demogràfics.
4. Les situacions demogràfiques del món actual.

U.D. 13. MIGRACIONS I ESTRUCTURA DE LA POBLACIÓ

1. Els moviments migratoris:
 - 1.1. Els moviments migratoris.
 - 1.2. Els moviments migratoris actuals
 - 1.3. Conseqüències i control de les migracions.
2. Estructura de la població:
 - 2.1. Per edats, per sexes i per activitats.
 - 2.2. Les piràmides de població.

U.D. 14. LA SOCIETAT.

1. La societat: família, grups naturals i classes socials
2. Tipus de societats
3. El treball, factor de diferenciació social
4. La societat espanyola i valenciana.

U.D. 15. LES CIUTATS.

1. La ciutat:
 - a. Definició.
 - b. Anàlisi.
2. L'espai urbà:
 - a. Morfologia urbana.
 - b. Les funcions urbanes.
 - c. Els problemes urbans.
3. Les ciutats espanyoles:
 - a. El sistema urbà espanyol.
 - b. Estructura de les ciutats espanyoles.
4. Les ciutats valencianes:
 - a. La xarxa urbana valenciana.
 - b. Característiques de les ciutats valencianes.
 - c. Les capitals de província.

10. 2 Distribució temporal de les unitats didàctiques

Segons el DECRET 87/2015, de 5 de juny, del Consell, pel qual estableix el currículum i desenvolupa l'ordenació general de l'Educació Secundària Obligatoria i del Batxillerat en la Comunitat Valenciana., los continguts específics per al segon curs es desenvoluparan en dos apartats: població i societat, i les societats preindustrials. Per al desenvolupament dels mateixos, la seqüenciació està presentada en 3 blocs temàtics, on s'integren 15 unitats didàctiques amb un còmput total de 90 sessions per curs (50 min. per sessió), a raó de 3 sessions setmanals. El total d'aquesta programació didàctica es durà a terme **en 3 trimestres-avaluacions** dividits per unitats de la següent forma:

- **1r trimestre:** de la U.D. 1 fins la 6.
- **2n trimestre:** de la U.D. 7 fins la 11.
- **3er trimestre:** de la U.D. 12 fins la 15.

11. TEMES TRANSVERSALS:

Els temes transversals són un conjunt de continguts que interactuen en totes les àrees del currículum escolar, i el seu desenvolupament és essencial per reflexionar sobre els problemes de la nostra societat. És per això que l'educació en valors és de vital importància en el desenvolupament personal de l'alumne, conjuntament amb el desenvolupament de les competències bàsiques..

El **Reial decret 1105/2014**, de 26 de desembre, en l'article 6 referent als elements transversals, destaca el tractament específic en les àrees dels següents elements transversals:

- **Foment de la lectura .Comprensió lectora. Expressió oral i escrita**

Ha tingut especial cura a preparar el currículum per a la integració efectiva de les llengües curriculars, facilitant d'aquesta manera l'enfocament plurilingüe i la integració de continguts lingüístics en àrees no lingüístiques. Aquesta integració s'ha realitzat sempre vinculada al desenvolupament i millora de la competència en comunicació lingüística i apareix tant en els continguts de les àrees com en els criteris d'avaluació. Les àrees no lingüístiques inclouen així mateix en els continguts i criteris d'avaluació elements que permeten assegurar l'aprenentatge de la terminologia específica de les àrees en les diferents llengües i el desenvolupament de la comprensió i expressió oral i escrita.

-Educació no sexista: Es procurarà sempre, a les activitats en grup, crear-ne mixtos, sense forçar la voluntat dels alumnes i tractant de fer-los comprendre de la seua importància.

- **Comunicació audiovisual. Tecnologies de la informació i comunicació.**

Totes les àrees inclouen elements que desenvolupen de forma transversal els coneixements, destreses i actituds necessàries per a un adequat tractament de la informació, la creació de continguts amb eines TIC, activitats col·laboratives en entorns virtuals i actituds i comportaments que fomenten la responsabilitat i contribueixen a previndre males pràctiques. S'han vinculat els elements de comunicació audiovisual tant a la competència digital com a la competència en comunicació lingüística.

- **Educació per a la pau:** S'utilitzarà aquesta temàtica en algunes activitats. En aquestes s'intentarà posar de manifest els drets dels nens, la diversitat de les

nacions, llengües i cultures, etc.

- **Educació mediambiental:** S'utilitzarà en la majoria dels casos material en format digital, com a substitut del paper. Es fomentarà l'educació del reciclatge, tan a nivell de material fungible (paper, cartró, etc) com de les deixalles dels materials. També s'incidirà en tenir neta l'aula, ja que és on els alumnes desenvoluparan aquesta matèria.
- **Educació per a la salut:** Posarem èmfasi en l'ergonomia. Per exemple, les postures correctes en un seient, disposició de les mans en un teclat, distància mínima que hi ha que estar del monitor, etc. Coneixeran quins problemes físics poden sorgir si no tenim en compte els principis d'ergonomia.

- **Emprenedoria (enfocar cap a la creativitat, l'enginy, la proposta d'idees per part de l'alumnat, l'autonomia...)** Activitats per a desenvolupar i afermar els esperits emprenedor i la iniciativa empresarial a partir de aptituds com la creativitat, l'autonomia, la iniciativa, el treball en equip, la confiança en un mateix i el sentit crític.

- **Educació cívica i constitucional:** Actitud receptiva, col·laboradora i tolerant en les relacions entre individus i en les activitats en grup. Valoració positiva de l'existència de diferències entre les persones i grups socials que pertanyen a la nostra societat o a altres, mitjançant activitats de posada en comú i de distribució de feina atenent a les capacitats de cada alumne. Actitud crítica davant de qualsevol tipus de discriminació per raons de raça, creences, sexe o altres diferències individuals o socials. Interés pels mecanismes que regulen el funcionament de la nostra societat, mitjançant un anàlisi crític dels valors culturals més representatius de la nostra societat democràtica; en particular, els drets i deures dels ciutadans i ciutadanes. Anàlisi crítica dels valors culturals de la nostra societat. Interés per conèixer i conservar el patrimoni cultural de la nostra societat i d'altres cultures, mitjançant visites a llocs culturals d'ús públic.

Igualment, tal com marca el **Reial Decret 1105/2014**, de 26 de desembre en el seu **article 6**, "la pràctica docent ha de comprendre en tot cas la prevenció de la violència de gènere, de la violència contra les persones amb discapacitat, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme o xenofòbia, inclòs l'estudi de l'Holocaust jueu com a fet històric. S'evitaran els comportaments i continguts sexistes i estereotips que suposen discriminació. Els currículums d'Educació Secundària Obligatoria i Batxillerat incorporaran elements curriculars relacionats amb el desenvolupament sostenible i el medi ambient, els riscos d'explotació i abús sexual, l'abús i maltractament a les persones amb discapacitat, les situacions de risc derivades de la inadequada utilització de les Tecnologies de la Informació i la Comunicació, així com la protecció davant emergències i catàstrofes. S'incorporaran igualment elements curriculars orientats al desenvolupament i finançament de l'esperit emprenedor, a l'adquisició de competències per a la creació i desenvolupament dels diversos models d'empreses i al foment de la igualtat d'oportunitats i del respecte a l'emprenedor i a l'empresari, així com a l'ètica empresarial" Tant els continguts com els criteris d'avaluació inclouen els elements transversals que el Reial decret 126/2014 en el seu article 10 proposen com a obligatoris per a totes les àrees. Aquests elements s'han incorporat a més relacionats amb el desenvolupament de les competències amb les quals estan vinculats a través dels criteris d'avaluació

ELEMENTS TRANSVERSALS	COMPETÈNCIES
Comprensió lectora i expressió oral i escrita	Comunicació Lingüística (CCLI)
Comunicació Audiovisual	Comunicació Lingüística (CCLI) i competència digital (CD)
Tecnologies de la Informació i de la Comunicació	Competència Digital (CD)
Empreniment	Sentit de la iniciativa i esperit emprenedor (SIEE)
Educació cívica i constitucional	Competència social i cívica (CSC)

La transversalitat està integrada dins de cada unitat didàctica dins de la PDA.

12. ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

Es contempla per aquest nivell una excursió al casc històric de València per a conèixer la València gòtica al mes de febrer.

*Veure l'annex I de la programació: "Activitats complementàries i extraescolars"

13. AVALUACIÓ DE LA PRÀCTICA DOCENT

L'avaluació dels processos d'ensenyament i aprenentatge és una de les funcions del professorat segons la LOMCE.

En el Reial decret 1105/2014 que regula el currículum bàsic de l'Educació Secundària Obligatòria i del Batxillerat s'estableix expressament en l'article 20: "Els professors avaluaran tant els aprenentatges de l'alumnat com els processos d'ensenyament i la seua pròpia pràctica docent, per al que establiran indicadors d'assoliment en les programacions didàctiques."

És necessària l'avaluació perquè hi haja millora i l'autoavaluació de la pràctica docent és una estratègia necessària per al desenvolupament professional dels docents. Són múltiples els factors que incideixen en la pràctica educativa i en conseqüència que estan implicats en la seua millora. La selecció dels continguts, el tractament integrat dels mateixos, l'organització espacial i temporal, els materials i recursos didàctics, la vinculació o la proximitat entre les tasques i els interessos de l'alumnat, la funció social de les tasques, la diversitat de l'alumnat, els ritmes i maneres d'aprendre, l'organització del professorat per a donar resposta a tots aquests aspectes, el treball en equip, les altes expectatives o el foment del desig d'aprendre.

INDICADORS D'ÈXIT

En aquest apartat, proposarem una sèrie d'indicadors d'assoliment que ens serviran per a comprovar el funcionament de la nostra programació i valorar la nostra pròpia actuació com a docents. Seguidament dissenyarem un procediment (qüestionaris, rúbriques, enquestes als alumnes, etc) que ens permeta arregar les dades corresponents per a valorar la situació i poder proposar i incorporar les mesures de millora que es consideren necessàries. Per a sistematitzar el treball, anem a establir una sèrie d'àmbits o dimensions a avaluar i elaborar els indicadors d'assoliment per a cadascun d'ells. Les dimensions generals que arreguen i ordenen els àmbits de treball lligats a la pràctica docent es poden classificar en:

Programació:

- ✓ Es consulta la programació al llarg del curs escolar.
- ✓ En programar es té en compte les opcions del context.
- ✓ Es dona a conèixer als alumnes els elements de la programació: objectius, criteris d'avaluació i metodologia.
- ✓ S'elaboren les programacions pensant a treballar per competències.
- ✓ S'analitzen en profunditat els recursos didàctics i se seleccionen sobre la base de la seua idoneïtat.
- ✓ A l'inici cada unitat didàctica es revisa la distribució temporal de la programació i s'adapta en funció del temps d'avaluació restant.

Diversitat:

- ✓ S'ha adaptat la programació a les característiques i necessitats de l'alumnat.
- ✓ Es demana a l'alumnat diferents produccions en funció de les seues característiques.
- ✓ Tant en els exàmens com en el treball de l'aula es treballen activitats de diferents nivells de dificultat.
- ✓ Es tenen en compte la diversitat en els agrupaments de classe.
- ✓ Es persegueix que els alumnes treballen en classe a un ritme adequat amb les activitats proposades tenint en compte els seus diferents característiques.

Activitats en l'aula:

- ✓ Es proposen exercicis que impulsen la comunicació (cercar informació, interpretar-la, prendre decisions, crear, raonar, explicar als altres...)
- ✓ Es proposen activitats que contribuïsquen a l'aprenentatge autònom (cerca d'informació complementària, treballs, recerques...).

- ✓ Les activitats i accions proposades tenen aquestes característiques: diverses, àmplies, de llarg recorregut, obliguen a pensar, permeten utilitzar recursos diferents...
- ✓ L'alumnat és protagonista en la classe.
- ✓ Totes les activitats tenen un objectiu ben definit.
- ✓ S'empren diferents codis (verbals, siguen orals o escrits, gràfics, numèrics, audiovisuals, etc.) per a aconseguir l'objectiu de cada activitat
- ✓ Les activitats són aplicables a situacions comunes de l'activitat escolar

Avaluació:

- ✓ A l'inici de la unitat didàctica o del projecte, els alumnes coneixen els objectius didàctics, les competències que es van a desenvolupar, les activitats que faran i com es desenvoluparà l'avaluació.
- ✓ S'usen diferents activitats d'avaluació (exàmens, treballs individuals, treballs col·lectius, exposicions orals, portfolis, diaris d'aprenentatge, mapes conceptuals, debats...).
- ✓ S'usen diversos instruments per a realitzar l'avaluació de l'alumnat (notes en el quadre del professor, rúbriques, escales d'observació, escales d'actituds, proves objectives...).
- ✓ Es tenen en compte les adaptacions realitzades en l'apartat de diversitat per a avaluar a través de diferents instruments si han aconseguit els objectius plantejats.
- ✓ Es relacionen els conceptes al llarg del curs per a evitar coneixements estancs.

Per a portar a terme una valoració objectiva dels aspectes educatius de la PDA és necessari sistematitzar els processos de reflexió i de correcció. És imprescindible recollir dades amb rigor per facilitar l'anàlisi dels resultats del procés i la presa de decisions que permeten millorar l'ensenyament. Aquesta taula proporciona un model senzill que pot servir per a complir aquest objectiu.

UNITAT	AJUSTAMENT DE LA PDA	COMPLIMENT DELS OBJECTIUS	CAUSES POSSIBLES	DECISIONS

A partir de les decisions que s'hi adopten, l'equip pedagògic haurà de revisar les programacions didàctiques per a reajustar-les a la realitat dels alumnes.

Des del punt de vista organitzatiu, és aconsellable fer també una reflexió sobre els recursos que ofereix el centre, la coordinació entre els diferents agents i la manera en què flueix la informació entre els diferents grups. La taula següent resumeix alguns d'aquests punts clau.

ELEMENTS PER A LA REFLEXIÓ	ASPECTES POSITIVS	PER A MILLORAR	CAUSES POSSIBLES	DECISIONS
Organització i gestió dels espais, temps i recursos.				
Coordinació entre diferents òrgans i persones del centre.				
Fluxos d'informació amb l'alumnat i les famílies.				
Adequació de les PDA a la gestió del procés educatiu.				

L'alumne deu igualment avaluar el treball del professor i la programació didàctica elaborant proposades de millora perquè pugui dur-se a terme una millora en el procés d'ensenyament-aprenentatge. Per a l'avaluació de la meua pràctica docent presente a continuació una plantilla d'avaluació en la qual queden plasmatats els indicadors a avaluar i especifique en ella: observacions, dificultats i propostes de millora. Aquesta plantilla serà anònima i passa al grup al final del curs.

INDICADORS	OBSERVACIONS	DIFICULTATS SORGIDES	PROPOSTES DE MILLORA
Adequació dels continguts i els objectius a les activitats			
Adequació dels continguts al temps			
Adequació al nivell de dificultat de la pràctica en classe a les proves objectives			
Relacions entre professorat, grup i entre companys			
Ambient del grup			
Activitats complementàries i extraescolars			
Organització de l'aula			
Materials i espais			

A més hauríem de passar una enquesta de la labor docent als alumnes al final de curs per a poder millorar en la nostra labor. Aquesta seria contestada pels alumnes de forma anònima i arregleria preguntes com:

1. Què és el que més t'ha agradat del curs?
2. Què és el que menys? Justifica la teua resposta
3. Estàs d'acord amb la teua nota? En cas contrari justifica la teua resposta
4. Canviaries l'ordre dels continguts impartits en les avaluacions?
5. Has utilitzat l'aprenentatge en el curs en altres matèries? Si la resposta és afirmativa posa un exemple,
6. Què contingut crees que el professor hauria de millorar per a fer-ho arribar millor als alumnes?
7. Dels tipus d'activitats realitzades en classe (treballs, exposicions, debats, etc...) crees que hi ha alguna que no hauríem de seguir realitzant? En cas afirmatiu justifica la teua resposta.
8. En conclusió, crees que el curs s'adapta a les teues expectatives inicials?

MESURES DE MILLORA

L'avaluació en l'educació sempre ha de ser un instrument de millora, les dades que s'obtinguen dels qüestionaris o de qualsevol altre instrument han de ser útils per a identificar les àrees de millora que ens permeten introduir canvis en la nostra programació didàctica per a adaptar-la millor a les necessitats dels alumnes. És més productiu que l'avaluació de la pràctica docent es realitze en determinats moments del curs escolar. Per exemple, en finalitzar cada unitat didàctica, en acabar un projecte concret o en finalitzar cada trimestre. En cadascuna d'elles pots tenir objectius diferents i trobar diferents utilitats. Açò ens permetrà introduir millores en la labor docent al llarg del curs escolar, sense haver d'esperar al fet que aquest finalitze.